

Utkast till programtext för Europeiska regionala
utvecklingsfonden Övre Norrland

UTKAST

INNEHÅLL

Programstrategi: viktiga utmaningar och politiska åtgärder	4
De globala hållbarhetsmålen.....	4
Regionala förutsättningar.....	4
Demografin.....	5
Samerna- Europas enda urfolk.....	5
Kompetensförsörjning.....	6
Regional tillväxt	7
Naturbaserad ekonomi och diversifiering.....	7
Företag och näringsliv	8
Samiska företag och näringsliv	9
Offentlig sektor.....	10
Jämställdhet, mångfald, icke diskriminering och integration	11
Tillgång till kapital.....	12
Forskning och Innovation	12
Universitet, forskningsmiljöer och forskningsinstitut	13
Bredband	14
Fossilfritt energisystem	15
Cirkulär ekonomi	15
Anpassning till ett förändrat klimat.....	16
Transportinfrastruktur.....	17
Erfarenheter från tidigare programperiod	18
Övriga program och strategier	19
Övre Norrlands smart specialiseringsområden.....	20
Prioriteringar för Övre Norrland.....	21
1 Öka kapaciteten i Övre Norrland.....	21
1 A Förbättra forsknings- och innovationskapacitet och användningen av avancerad teknik	21
1 B Utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap	24
2 Entreprenörskap.....	28
2 A Säkra nyttan av digitaliseringen för invånare, företag och myndigheter	28
2 B Förbättra de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft	31
2 C Utveckla färdigheter för smart specialisering och strukturomvandling.....	35
3 Produktion och lagring av förnybar energi.....	38
3 A Främja förnybar energi.....	38
3 B Utveckla smarta energisystem, smarta elnät och smart lagring på lokal nivå.....	42
4 Klimatanpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot olyckor.....	45

4 A Främja anpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot katastrofer i samband med klimatförändringen.....	45
5 Främja övergången till en cirkulär ekonomi.....	49
5 A Främja omställningen till en cirkulär ekonomi.....	49
6 Utbyggnad av bredbands- och mobil täcknings kapacitet	52
6 A Förbättra digital konnektivitet	52
7 Utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet.....	55
7 A Utveckla ett hållbart, klimattåligt, intelligent, säkert och intermodalt TEN-T.....	55
8 Utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet, inklusive förbättrad tillgång till TEN-T samt gränsöverskridande mobilitet	58
8 A Utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet, inklusive förbättrad tillgång till TEN-T samt gränsöverskridande mobilitet (järnväg)	58
9 Främja hållbar multimodal mobilitet	61
9 A Främja hållbar multimodal mobilitet i städerna	61
Partnerskap	63

PROGRAMSTRATEGI: VIKTIGA UTMANINGAR OCH POLITISKA ÅTGÄRDER

De globala hållbarhetsmålen

Agenda 2030 och de 17 hållbarhetsmålen utgör det globala ramverket för hållbar utveckling. De globala målen är integrerade och odelbara. De balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Hållbar utveckling knyter ihop hållbarheten i ekosystemen med de sociala och ekonomiska utmaningar som mänskligheten står inför.

De utmaningar som Agenda 2030 syftar till att svara an mot t.ex. klimatförändringar, ojämlikhet och hälsa. Omställningen är nödvändig och tiden för omställningen är knapp, vi är den sista generationen som kan bekämpa klimatförändringarna.

För att adressera de globala utmaningarna krävs helt nya lösningar. Nya former för samverkan behövs och en hög grad av innovation och internationalisering. Alla aktörer behöver maximera i omställningsarbetet utifrån sin plattform - akademi, näringsliv, offentlig sektor och civilsamhälle. Forskning behöver komma till nytta i samhället. Det kräver att universitet och näringsliv arbetar nära tillsammans. Universitet, forskningsinstitut, företag och offentliga aktörer behöver i nära samarbete bedriva forskning och utbildning inom områden som är viktiga för regionens globala konkurrenskraft.

Det Europeiska Regionalfondsprogrammet för Övre Norrland ska tydligt bidra till den omställning som krävs för att uppfylla Agenda 2030.

Trots att målen är integrerade och ska analyseras samlat kan man utifrån regionalfondsprogrammet se ett antal mål som påverkas tydligare av insatser som kan stödjas. Dessa utgår dels från den övergripande programstrukturen och de specifika mål som finns för programmet men också från de utmaningar och möjligheter Övre Norrland står inför.

Regionalfondsprogrammet fokuserar sina investeringar för regional konkurrenskraft och ökad sysselsättning inom fyra prioriterade områden. Nedan presenteras områdena och de globala hållbarhetsmål de tydligast bidrar till:

- Innovation och forskning (Mål 4, 7, 8, 9, 11, 14, 16 och 17)
- Digital agenda (Mål 8, 9, 11 och 16)
- Stöd för små och medelstora företag (Mål 2, 4, 8, 9, 12 och 17)
- En ekonomi med låga koldioxidutsläpp (Mål 7, 11 och 13)

I de yttersta randområdena, till vilket programområdet Övre Norrland hör, kan också förbättrad infrastruktur och mobilitet prioriteras (Mål 9). Utöver det ska en hållbar strukturomvandling och utveckling av näringslivet, jämställdhet, integration och mångfald samt andra sociala dimensioner främjas (mål 4, 5, 9, 10, 16).

Genom att möjliggöra utvecklingsinsatser och att i genomförandet säkerställa att projektägare och aktörer beaktar målen kommer programmet att bidra till att de 17 globala hållbarhetsmålen nås.

Regionala förutsättningar

Övre Norrland omfattar Norrbottens och Västerbottens län. Till ytan är det en av EU:s geografiskt största NUTS 2-regioner och motsvarar nära 40 procent av Sveriges yta¹. Programområdet är beläget i den nordligaste delen av EU och gränsar till Norge i väster, Finland i öster och är en del av Barentsregionen.

¹ <http://www.regionfakta.com/>

Programområdet är även en del av Arktis vars geopolitiska betydelse har stärkts i och med områdets geografiskt viktiga läge och i takt med ett ökat intresse för områdets naturresurser.

Avstånden till marknader i centrala Europa är mycket långa, men däremot har området strategiska förbindelser för internationell export; västerut mot Norge och Atlanten och österut mot Finland och Ryssland.

Drygt en halv miljon människor bor i regionen, vilket är ungefär fyra procent av Sveriges befolkning. Det ger en befolkningstäthet på cirka tre invånare per kvadratkilometer. Regionen räknas därmed till en av de mest glesbefolkade regionerna inom EU². Två tredjedelar av invånarna bor i regionens kustkommuner vilket skapar en kontrast mellan en tätbefolkad kuststräcka och ett extremt glest befolkat inland.

Övre Norrland präglas av en betydande demografisk utmaning i form av en åldrande befolkning som är särskilt påtaglig i regionens glesbefolkade områden som länge haft negativa flyttnetton³. I likhet med övriga Europa och Sverige sker en kontinuerlig befolkningstillväxt i universitetsorterna, medan befolkningstillväxten står still eller är negativ i glesbygden och mindre städer.

Den låga befolkningstätheten innebär att avstånden mellan arbetsmarknadsregionerna är stora. Detta innebär i sin tur hinder för näringslivet, kompetensförsörjning, arbetspendling och offentlig samverkan kring viktiga samhällsfunktioner³.

Demografien

Den demografiska utvecklingen i Norrbotten och Västerbotten skiljer sig inte åt i någon större omfattning. Dock är skillnaderna mellan män och kvinnor i vissa åldersgrupper mindre i Västerbotten. Skillnaden beror till stor del på en jämnare fördelning mellan könen bland inrikes födda. Variationen mellan olika kommuner är dock mycket stor.

Den demografiska obalansen och de stora geografiska avstånden mellan olika befolkningskoncentrationer i regionen innebär att det på många platser är en utmaning att upprätthålla de grundläggande förutsättningarna för samhällsutveckling, i form av en välfungerande välfärd med tillgång till samhällsservice.⁴

Eftersom olika grupper av människor har olika skäl till att flytta från regionen är befolkningsminskningen i områdets kommuner viktig att analysera ur ett intersektionellt perspektiv⁵. Unga personer⁶ och framförallt kvinnor flyttar ofta för studier eller jobb på annan ort medan personer som har invandrarbakgrund ofta flyttar från sin ursprungliga placeringskommun efter några år. Befolkningsminskningen i inlandskommunerna ökar följaktligen kommunernas medelålder. Nästan samtliga inlandskommuner i Övre Norrland har en medelålder som är högre än riksgenomsnittet. Detta får konsekvenser för tillgänglighet och service vilket är en viktig faktor för att uppnå social hållbarhet i dessa kommuner.

Samerna- Europas enda urfolk

Övre Norrland berikas av dess unika sammansättning av urfolk och nationella minoriteter i Övre Norrland. Det är av stor betydelse att stödja deras kultur, språk, historia och näringar. De nationella minoriteterna

² Eurostat, 2020. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20170406-1?inheritRedirect=true>

³ OECD:s territoriella utvärderingar Nordliga glesbefolkade områden (2017) samt i Strategi Smart specialisering i Norrbotten, Region Norrbotten

⁴ Socioekonomisk analys Europeiska socialfonden Övre Norrland, 2020

⁵ Här avses aspekterna kön, ålder, utländsk bakgrund och geografisk plats

⁶ För gruppen unga avses i programmet åldern 15-29 år

är samer, tornedalingar, sverigefinnar, romer och judar. De nationella minoritetsspråken är samiska, meänkieli, finska, romani chib och jiddisc⁷.

Samerna är det enda erkända urfolket i Europa, en etnisk och kulturell minoritet som främst lever i den traditionella samiska regionen – Sápmi⁸. Att det samiska folket är ett urfolk medför att samerna har en särskild rätt att bevara och utveckla sitt språk och sin kultur inklusive sina näringar⁹. Den samiska folkgruppen befolkade Sápmi innan nuvarande nationalstater grundades. Sápmi sträcker sig från Kolahalvön i nordvästra Ryssland över de norra delarna av Norge, Sverige och Finland, längs efter fjällkedjan söderut ner till Engerdal i Norge och Idre i Sverige.

Det totala antalet samer är okänt eftersom folkräkningar på etniska grunder inte görs i Skandinavien. Det finns dock olika beräkningar utifrån gamla renlängder samt andra källor. Enligt dessa beräkningar uppskattas antalet samer till ca 20 000-40 000 i Sverige, 50 000-65 000 i Norge, 8 000 i Finland och ca 2 000 på Kolahalvön¹⁰.

Kompetensförsörjning

Arbetskraft med relevant kompetens är en förutsättning för utvecklingen av regionens näringsliv och offentlig verksamhet¹¹. Tillgång till internationellt konkurrenskraftig kompetens bygger på att hela kedjan fungerar, från skola till ett universitetssystem som premierar toppkvalitet i såväl forskning som utbildning.

Rekryteringsbehoven fram till 2030 i regionen är betydande och består till största delen av luckor efter pensionsavgångar. Exempelvis är rekryteringsbehovet i Norrbotten 51 000 anställningar fram till 2030. Många kommuner i Övre Norrland står inför betydande utmaningar när det gäller kompetensförsörjning, drygt 27 procent av små och medelstora företag i regionen upplever att tillgång till lämplig arbetskraft är ett stort hinder för tillväxt¹².

Kompetensförsörjning handlar om att arbetsgivare kan attrahera talang och kompetens, samt att bibehålla dessa genom att kontinuerligt erbjuda kompetensutveckling. Det handlar även om att skapa en inkluderande tillväxt för alla grupper av människor, där validering av kunskap är ett viktigt instrument.

De snabba förändringarna på arbetsmarknaden med ökade krav på såväl generella som specifika kompetenser innebär dessutom att arbetskraft utan avslutad gymnasieutbildning riskerar att få det svårare på arbetsmarknaden¹³. Ny kunskap som skapas vid universitet och högskolor kommer inte näringslivet till godo i så stor utsträckning. Länkarna mellan de svenska lärosätena och kunskapsintensiva nya och växande entreprenörsföretag bör därför stärkas genom utökade och delvis nya samverkansformer¹⁴.

Skillnaderna gällande högre utbildning mellan kvinnor och män i Övre Norrland är stor, precis som i övriga riket, där kvinnor i högre utsträckning går vidare till eftergymnasial utbildning. Exempelvis har 38 procent av kvinnorna i Norrbotten en eftergymnasial utbildning jämfört med 21 procent för männen. Västerbottens utbildningsnivå är i nivå med riket, men skillnaderna i utbildningsnivå är precis

⁷ Regional utvecklingsstrategi för Norrbotten 2030

⁸ Ur anslutningsfördraget mellan Sverige och EU den 29 augusti 1994 Protokoll 3 om det samiska folket

⁹ United Nations on the Rights of Indigenous Peoples, 12 September 2007.

¹⁰ <http://samer.se/samernaisiffror>

¹¹ Smart specialisering i Norrbotten, Region Norrbotten (2020)

¹² Företagens villkor och verklighet, Tillväxtverket 2017

¹³ Smart specialisering Norrbotten, Region Norrbotten (2020). Ejdemo Thomas och Parding Karolina, 51 000 anställningar i Norrbotten till och med 2030 (2018)

¹⁴ Braunerhjelm Pontus Entreprenörskap i Sverige – Nationell GEM-rapport 2020 (2020)

som i Norrbotten mycket stora mellan kommunerna, exempelvis har en femtedel eftergymnasial utbildning i kommunerna Dorotea och Norsjö, medan det i Umeå är varannan invånare¹⁵.

Utbildningsvalen för kvinnor i regionen följer i hög utsträckning traditionella könsmonster. Pojkar och unga män har lägre betyg än flickor och unga kvinnor i grund- och gymnasieskolan och färre män än kvinnor påbörjar och avslutar högre studier. Det är dock lättare för män att göra karriär inom akademien än vad det är för kvinnor. Socioekonomi har också, utöver kön, en avgörande inverkan på studieresultaten¹⁶.

Regional tillväxt

Norrbottens BNP per capita uppgick 2018 till 493 000 kr¹⁷. Under perioden 2009–2018 upplevde regionen en stark tillväxt och gick från 11 procent under rikets BNP per capita till 3,8 procent över¹⁸. Ökningen i tillväxttakt har till stor del berott på ökande priser på mineralråvaror, i synnerhet järnmalm. Under denna period har tillväxten i produktivitet varit den viktigaste drivkraften bakom den ekonomiska utvecklingen. Sysselsättningsgraden har också ökat under perioden¹⁹. Befolkningsmängden var under perioden i princip oförändrad men andelen kvinnor i befolkningen minskade något²⁰.

Västerbottens BNP per capita uppgick 2018 till 415 000 kr, vilket är något lägre än genomsnittet för Sverige²¹. Under perioden från 2009-2018 minskade skillnaden något i BNP per capita mellan Västerbotten och riksgenomsnittet, från -15,8 procent till -12,6 procent²². Under denna period var tillväxten i arbetskraftsproduktivitet och, i mindre utsträckning, sysselsättningsgrad viktiga drivkrafter för den ekonomiska utvecklingen. Under perioden ökade befolkningen med 4,5 procent även sysselsättningsgraden ökade något^{23,24}.

Naturbaserad ekonomi och diversifiering

Övre Norrland är nära sammankopplad med dess naturtillgångar. Regionens absoluta fördelar ligger i mineral- och energitillgångar, stålindustrin och skogsresurser. Regionen har en historia och tradition av tillverkning och tjänster kopplade till dessa naturresursbaserade industrier samt en infrastruktur kring forskning och innovation baserad runt universiteten.

För att regionens ekonomi ska fortsätta växa behöver de befintliga styrkorna inom gruv- och skogsbruk, samt därtill relaterad förädling och teknik med syfte att skapa nya affärs- och jobbmöjligheter, fortsätta utvecklas. Genom att arbeta med innovation och utveckling av andra branscher och kunskapsområden skapas förutsättningar för differentiering av regionens näringsliv. Diversifieringen av ekonomin gör det möjligt att utveckla regionen även om basnäringarna minskar. En annan risk som regionen måste hantera rör den åldrande befolkningen samt ungas utbildning och kompetens. För att komma tillrätta med denna

¹⁵ Socioekonomisk analys Europeiska socialfonden Övre Norrland, 2020

¹⁶ Ett jämställt Västerbotten

¹⁷ Bruttoregionprodukt (BRP, ENS2010) per invånare, löpande priser, tkr efter region och år. SCB 2020-06-16

¹⁸ Smart specialisering i Norrbotten, Region Norrbotten (2020)

¹⁹ Sysselsatta 15-74 år (AKU), 1000-tal efter region, anknytningsgrad till arbetsmarknaden, kön och år. SEB 2020-06-16

²⁰ Folkmängden den 1 november efter region, kön och år. SCB 2020-06-16

²¹ Smart specialisering i Norrbotten, Region Norrbotten (2020)

²² Smart specialisering i Norrbotten, Region Norrbotten (2020)

²³ Braunerhjelm Pontus Entreprenörskap i Sverige – Nationell GEM-rapport 2020 (2020)

²⁴ Socioekonomisk analys Europeiska socialfonden Övre Norrland, 2020

problematik krävs förmodligen nya angreppssätt beträffande kopplingarna mellan utbildningssystemet och arbetsmarknaden^{25,26}.

I detta perspektiv är det viktigt för regionen att fokusera på hur de landsbygdsbaserade industrierna kan stärkas och förbättra förbindelserna mellan stad och landsbygd, snarare än att fokusera på områdena kring Umeå och Luleå som i dagsläget är regionens viktigaste ekonomiska motorer²⁷.

Västerbotten är bättre positionerad för framtida tillväxt än Norrbotten eftersom man har en gynnsammare demografisk profil och en relativt diversifierad ekonomi. Tillväxten är dock fortfarande beroende av offentliga investeringar^{28,29}.

Företag och näringsliv

Norrbotten och Västerbotten har en mycket hög specialiseringsgrad och en låg branschbredd i jämförelse med Sverige som helhet. Ur ett jämställdhetsperspektiv är den låga branschbredden extra problematisk. Kvinnorna arbetar i större utsträckning än männen i offentlig sektor där branschbredden är lägre än i den privata sektorn. Det finns därmed större valmöjligheter i branscher där män traditionellt verkar³⁰.

Över 90 procent av alla företag i Övre Norrland tillhör kategorin mikro- och småföretag och har färre än tio anställda. Medelstora företag med mellan 50 och 250 anställda som har resurser att konkurrera på större marknader och internationellt är däremot underrepresenterade³¹.

Flera studier pekar på att den naturbaserade ekonomin ständigt ökar sin automatiseringsgrad och därmed successivt minskar sin betydelse för sysselsättningen. Analysen av länets kommande rekryteringsbehov visar på en tydlig nedåtgående trend för processoperatörer inom vissa delbranscher i tillverkning och utvinning, men också att efterfrågan på mer kvalificerad arbetskraft som ingenjörer och tekniker ökar. Dock är förädlingsgraden av varor och tjänster låg hos företagen, och innovationsgraden samt drivkrafterna att kommersialisera innovationer är även de generellt låga i hela regionen³².

Egenföretagandet är lägre i Övre Norrland än i riket och skillnaderna mellan kommunerna är stora. I synnerhet glesbygdsdominerade kommuner uppvisar en högre grad av entreprenörskap och egenföretagande än både kuststäderna och industridominerade kommuner³³.

Företagare i Övre Norrland pekar i likhet med andra regioner på brist på kapital, infrastruktur och personal med rätt kompetens som tillväxthämmande faktorer³⁴. Mikro, små och medelstora företag har betydelse för Övre Norrlands utveckling då de ger en snabbare tillväxt av arbetstillfällen.

Övre Norrland står för ett betydande bidrag till varuexporten, inte minst genom de rika naturtillgångarna i form av skog och malm som också i viss mån vidareförädlas i Övre Norrland. Norrbottens län är den sjätte största och Västerbottens län det tionde största varuexport från regionen i landet³⁵.

²⁵ OECD:s territoriella utvärderingar Nordliga glesbefolkade områden (2017)

²⁶ Smart specialisering i Norrbotten- <https://norrboten.se/sv/Utveckling-och-tillvaxt/Regional-utveckling-och-framtid/Regionalt-utvecklingsuppdrag/Smart-specialisering/>

²⁷ Ett jämställt Västerbotten

²⁸ Ett jämställt Västerbotten

²⁹ Bruttoregionprodukt per invånare, löpande priser, tkr efter region och år. SCB 2020-06-16

³⁰ Kvinnor och män i belysning 2019, 51 000 anställningar i Norrbotten till och med 2030

³¹ Örtqvist Daniel, Näringslivsutveckling i Nordprogramområdet En analys av tillväxtambitioner, samverkan och export

³² Smart specialisering i Norrbotten Region Norrbotten (2020)

³³ Smart specialisering i Norrbotten, Region Norrbotten (2020)

³⁴ Regionanalys av Norrbottens län- Underlag för regionalt strukturfondsprogram i Övre Norrland 2021-2027

³⁵ Smart specialisering i Norrbotten

Vilken andel står mikro, små och medelstora företag för exporten och vilken erfarenhet har företag av export från regionen? Cirka 22 procent av de Övre Norrlands företag har erfarenhet av export. I rapporten Näringslivsutveckling i Nordprogramområdet visar att länen har en låg andel av mikro, små och medelstora företag som inte exporterar. 78 procent har inte någon erfarenhet av att exportera sina produkter och tjänster till andra länder. Detta visar att mikro, små och medelstora företag är beroende av den lokala marknaden samt av basindustrin³⁶

I Norrbottens län startades 1 343 företag under 2019. Länets nya företag som andel av samtliga nystartade företag i riket under året är 2,0 procent. I Västerbottens län startades 1 419 Länets nya företag som andel av samtliga nystartade företag i riket under året är 2,1 procent³⁷.

Civilsamhället lanserades i Sverige under början av 90-talet, dels som en definition av en särskild samhällssektor vid sidan av stat, näringsliv och hushåll. Det mest formaliserade uttrycket för sådan samverkan är vissa specifika organisationsformer, såsom ideella föreningar och allmännyttiga stiftelser. En gemensam benämning på dessa är civilsamhälleliga organisationer. Även ekonomiska föreningar, sociala företag och kooperativa verksamheter, såsom brukar-, personal- och konsumentkooperativ, brukar räknas in, samtidigt som de även anses tillhöra näringslivet. Ibland inkluderas även aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning. På senare tid har det som kallas för arbetsintegrerade sociala företag uppmärksammats särskilt, som drivs i syfte att skapa ekonomiskt överskott samtidigt som de möjliggör arbetsträning, och arbetstillfällen för människor som har svårt att få eller behålla ett arbete. Utifrån ovanstående infallsvinklar kan civilsamhället förstås som en samhällssfär som dels kännetecknas av vissa organiseringsformer (ideella föreningar, ekonomiska föreningar, allmännyttiga stiftelser m.fl.)³⁸.

Hur stor är civilsamhället? I Rapporten *Norrbottens civilsamhälle i samtiden och framtiden* visar att enbart i Norrbottens del i civilsamhället omfattar drygt 6 000 organisationer med drygt 15 000 anställda. Det motsvarar tre procent av Sveriges totalt 238 000 organisationer, vilket är ungefär detsamma som regionens befolkningsandel i riket. Intäkter på nästan 7 miljarder kronor i Norrbotten. Organisationerna i civilsamhället spelar en viktig roll för regionens sociala och ekonomiska utveckling i rollen som röstbärare för olika grupper av människor, som leverantör av olika tjänster till medlemmar och samhälle och som innovatör av nytänkande lösningar på samhällsliga och organisatoriska utmaningar³⁹.

Samiska företag och näringsliv

Majoriteten av den samiska befolkningen är inte sysselsatta inom yrken som är traditionellt samiska. Samiska familjer inom renskötseln har dock alltid använt sig av andra sysselsättningar för att säkra familjens samlade inkomst och för att minska den ekonomiska sårbarheten⁴⁰.

Omstruktureringen mot ett modernare och ett mer differentierat yrkesliv har medfört att samer rekryteras till yrken utöver de traditionella primärnäringarna⁴¹. Samiskt näringsliv har av tradition främst handlat om rennäring, jakt, fiske samt duodji (slöjd och konsthantverk).

Allt fler samer har under senare år startat turistföretag som bedriver verksamhet med den samiska kulturen som kännetecken. Där återfinns alltifrån kommunikation och media, upplevelse- och naturturism, guidning och samisk information till cateringverksamhet⁴². I rapporten "Läget i Sápmi – kartläggningar av

³⁶ Norrbottens Smart specialiseringsstrategi

³⁷ <http://www.regionfakta.com/>

³⁸ Smart specialisering i Norrbotten Region Norrbotten (2020)

³⁹ Smart specialisering i Norrbotten Region Norrbotten (2020)

⁴⁰ <https://www.sametinget.se/1035>

⁴¹ Områdesbeskrivning och SWOT-analys av Interreg Nords programområde.

⁴² Regionanalys av Norrbottens län- Underlag för regionalt strukturfondsprogram i Övre Norrland 2021-2027

samiskt näringsliv” identifierades ca 150 mikro- och småföretag inom samisk besöksnäring⁴³. Kvalitet, hållbarhet, säkerhet och trovärdighet är ledord för en ekologiskt hållbar utveckling inom samiska näringar.

Vad gäller särdragen för företagsstrukturen inom de samiska näringarna är majoriteten av företagen mikroföretag. Rennärings- och slöjdföretagen är ofta uppbyggda så att företagaren gör flera saker i samma företag beroende på årstiden. Möjligheten att hitta kompletterande verksamheter till de befintliga samiska näringarna är ofta av högre prioritet än att hitta helt nya verksamheter. Besöksnäringen är dock oerhört viktig för Sápmi eftersom den är en förutsättning för avsättningen av renköttet, slöjden, konsten och designen⁴⁴.

I det samiska samhället är sambandet mellan näring och kultur mycket viktigt. Därför är det betydelsefullt att utveckla och ta vara på traditionella samiska näringsverksamheter som till exempel samisk matproduktion, musik- och mediaproduktion samt tolktjänster⁴⁵. Det är viktigt för samerna att ha möjlighet att utveckla sin kultur genom exempelvis undervisning, litteratur, språk och konst, men också genom nyttjande av naturresurser och utövande av näringar som är grunden för kulturen.

Renskötseln är central, både ur näringsmässig synpunkt och med hänsyn till den centrala roll som näringen spelar som kulturbärare i det samiska samhället. Det är därför viktigt att säkerställa att renskötseln får de förutsättningar den behöver för att stärka och utveckla sin roll i det samiska samhället (renskötseln finansieras av Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU). I Sverige tillkommer renskötselrätten alla sameer. För att få utöva denna rätt krävs dock medlemskap i en sameby. I hela landet finns 51 samebyar⁴⁶.

Offentlig sektor

Den offentliga sektorn lokalt och regionalt i form av kommuner, regioner och statliga myndigheter har flera roller i samhällsutvecklingen. I många kommuner är offentlig sektor den störste arbetsgivaren, och en viktig faktor för att diversifiera arbetsmarknaden, inte minst på orter med näringsliv präglad av mansdominerade branscher. Som ansvarig för välfärden möter offentlig sektor en alltmer dynamisk och svåröversäglig samhällsutveckling med snabb teknikutveckling, demografiska förändringar, kriser och sociala slitningar, vilket kräver en ökad förmåga till anpassning, innovation och omställning. Inte minst krävs mer samverkan och samarbete mellan offentliga sektor, näringsliv och civilsamhälle för att möta utmaningarna och ta tillvara möjligheterna att utveckla hållbara och attraktiva livsmiljöer.

Regionerna och kommunerna har ett stort behov av att stärka sin förändringsförmåga och att utveckla och implementera nya arbetssätt och teknik för att möta utmaningar inom hälso- och sjukvård. Regioner och kommuner är dessutom i sig betydande aktörer i sin påverkan på miljö- och klimat, som arbetsgivare, och som del av regionens innovationsekosystem, och är därför en viktig aktör i Övre Norrlands arbete med ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet.

Kommunerna har i sitt breda välfärdsuppdrag en betydande roll för samhällsutvecklingen. Ansvar för fysisk planering som markanvändning, bostäder, vatten och avfallshantering och infrastruktur är ett centralt verktyg för att skapa attraktiva livsmiljöer, cirkulära flöden och för en långsiktig hållbar samhällsbyggnad. Många kommuner har inte resurser att möta det ökade behovet av att göra investeringar för minskad klimatpåverkan, biologisk mångfald och minskad miljöpåverkan. Behoven ökar också att kunna ta emot och attrahera stora etableringar av företag och en ökande efterfrågan på

⁴³ Sametinget (2019) Läget i Sápmi- kartläggningar av samiskt näringsliv.

⁴⁴ Områdesbeskrivning och SWOT-analys av Interreg Nords programområde.

⁴⁵ <https://www.sametinget.se/1035>

⁴⁶ <http://samer.se/samernaisiffror>

fritidshus och anläggningar för besöksnäringen. Inte minst kräver processerna ett lokalt och regionalt ledarskap med bred samverkan med andra samhällsaktörer.

Den utbildning som sker i för- och grundskolan, inom gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen är central i arbetet för kompetensförsörjning i länet samt för att rusta länets invånare med kunskaper och färdigheter. Samspelet mellan offentliga utbildningsformer, högre utbildning vid universitet och sjukhus samt folkhögskolor, privata utbildningar, arbetsmarknadsutbildningar och fortbildning på arbetsplatser är nyckelfaktorer för att möta framtidens behov av kompetenser och kunskap. Samtidigt är systemet komplext och kräver att förmågan till samverkan mellan aktörer ökar, att flexibiliteten och behovsanpassningen utvecklas och att teknik och metoder utvecklas och implementeras för att säkerställa god kvalitet.

I Västerbottens län var totalt 68 580 personer sysselsatta inom vården, skolan och omsorgen år 2016. Av dessa var det 9 273 personer som förvärvsarbetade inom privat sektor, vilket motsvarar 13,5 procent av de sysselsatta i Västerbottens län⁴⁷. I Norrbottens län var totalt 35 864 personer sysselsatta inom vården, skolan och omsorgen år 2016. Av dessa var det 4 830 personer som förvärvsarbetade inom privat sektor, vilket motsvarar 13,4 procent av de sysselsatta⁴⁸.

I Norrbottens län ökade antalet sysselsatta inom privata driftsformer av vård, skola och omsorg under åren 2007-2013. Därefter har andelen varit runt 13 procent. Utvecklingen har inneburit att privata driftsformer i Norrbottens län har ökat sin andel av sysselsättningen i välfärdssektorn från 8,7 till 13,4 procent. I Västerbottens län har privata driftsformer funnits sedan många år tillbaka inom välfärdssektorn och andelen sysselsatta i denna form har ökat över tid. Störst ökning skedde mellan 2007-2013. Idag är andelen stabiliserats något men ökar fortfarande. Utvecklingen från 2007 har inneburit att de privata driftsformerna ökat sin andel av sysselsättningen i välfärdssektorn från 9,1 till 13,5 procent⁴⁹.

Sedan år 2000 har sysselsättningen i offentlig sektor i länet minskat med omkring 13 procent. Offentlig sektor är dock fortfarande en stor arbetsgivare i Övre Norrland och svarade år 2011 för omkring 40 procent av den totala sysselsättningen, att jämföra med 30 procent i riket⁵⁰.

Bara Västerbottens län och Uppsala län hade år 2011, med 41 procent vardera, en högre andel sysselsättning i offentlig sektor än Norrbotten. I sammanhanget är det också relevant att konstatera att både Norrbotten och Västerbotten är geografiskt stora län med en utspridd befolkning, vilket ställer krav på tillgänglighet och begränsar möjligheterna till centralisering. Tätare boendemiljöer har fördelen att kostnader för olika typer av offentlig service kan fördelas på fler personer⁵¹.

Jämställdhet, mångfald, icke diskriminering och integration

Den tydligt könssegregerade arbetsmarknaden i Övre Norrland visar att traditionella könsnormer i stor utsträckning styr yrkesvalen för kvinnor och män. Kvinnor arbetar i högre grad inom offentlig sektor och män i det privata näringslivet. Kvinnors arbete är därmed koncentrerat till ett fåtal branscher, medan män har en större branschbredd. Branscherna där kvinnor och män traditionellt är verksamma varierar kraftigt

⁴⁷<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Valfarden-i-privat-regi/sysselsatta-inom-valfardssektorn/Lan/Vasterbottens-lan/>

⁴⁸<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Valfarden-i-privat-regi/sysselsatta-inom-valfardssektorn/Lan/Norrbottens-lan/>

⁴⁹<https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Valfarden-i-privat-regi/sysselsatta-inom-valfardssektorn/Lan/Vasterbottens-lan/>

⁵⁰ Ejdemo Thomas, Söderholm Patrik, Ylinenpää Håkan och Örtqvist Daniel (2016) Norrbottens roll i samhällsekonomin, Länsstyrelsen i Norrbottens län.

⁵¹ Ejdemo Thomas, Söderholm Patrik, Ylinenpää Håkan och Örtqvist Daniel (2016) Norrbottens roll i samhällsekonomin, Länsstyrelsen i Norrbottens län

gällande status, anställningsform och lön. Det påverkar bland annat livsinkomst, pension och sjukersättning. Detta kan även påverka möjligheterna att gå från förvärvsarbete till företagande, en större branschbredd underlättar för män. Kvinnor med utländsk bakgrund är den grupp som har lägst förvärvsfrekvens på hela arbetsmarknaden.⁵²

Övre Norrlands företagsklimat är följaktligen varken jämställt eller jämlikt. Nya företag startas och drivs främst av inrikes födda män. Exempelvis startade 417 stycken nya företag av en kvinna eller av flera kvinnor jämfört med 1 044 stycken som startades av en man eller av flera män under 2016. Endast 13 procent av nystartade företag i Norrbotten grundades av personer med utländsk härkomst. Den genomsnittliga företagsledaren i Norrbotten är en man med gymnasieutbildning och med närmare 20 års erfarenhet som företagsledare. Vidare finns det stora skevheter i könsfördelning bland anställda och i ledningsgrupper, på chefspositioner och i styrelsepositioner, där män dominerar.⁵³ I Västerbotten är kvinnor underrepresenterade både i ledarpositioner och som företagsledare. Exempelvis hade endast en fjärdedel av företagen i Västerbotten en kvinnlig företagsledare år 2016⁵⁴.

Tillgång till kapital

Tillväxtverket visar i sin studie "Företagens villkor och verklighet"⁵⁵ att andelen företag i hela riket som upplever tillgången på externt ägarkapital som ett problem för tillväxt har minskat under de senaste åren. En förklaring kan vara konjunkturella orsaker. En annan orsak som förklarar den starka minskningen mellan år 2014 och 2017 kan vara att olika initiativ, exempelvis Almi Invest har etablerats. Noterbart är att andelen företag som upplever tillgången på externt ägarkapital som ett hinder för tillväxt var år 2017 lägre i Norrbotten (7,3 procent) än Västerbotten (8,3 procent)⁵⁶.

Företagen har dock fortfarande svårt med att få finansiering om investeringen för innovationen överstiger fem miljoner kronor. När det gäller investeringar som överstiger fem miljoner kronor krävs vanligtvis att kapitalet kommer från utbudsaktörer som är lokaliserade i någon storstadsregion, exempelvis Köpenhamn, London eller Stockholm⁵⁷. Då finns en risk är att värdefulla entreprenörer och företag försvinner från Övre Norrland eftersom de inte kan erhålla finansiella förutsättningar för att få ut sina produkter/tjänster på en marknad.

Urbaniseringen av banker i regionen påverkar lokala företags kreditillgång. Ett flertal lokala bankkontor har stängts ner de senaste åren, vilket är en del av en nationell trend. De senaste 15 åren har cirka hälften av alla bankkontor försvunnit i Sverige och antalet bankanställda har koncentrerats till storstadsregionerna. Det innebär att den lokala kännedomen försvinner. Bankerna upplevs mer återhållsamma då de inte har personlig kunskap om företaget, företagaren eller den lokala miljö som företaget verkar utifrån. Även på orter där lokala bankkontor finns ser företagarna utmaningar i att besluten inte fattas lokalt utan tas av regionkontoren som de upplever saknar lokalkännedom⁵⁸.

Forskning och Innovation

I rapporten "Regional Innovation Scoreboard" från EU-kommissionen framgår att Norrbottens och Västerbottens position i rankingen av Europeiska innovationsledare har sjunkit mellan 2011 och 2017⁵⁹.

⁵² Socioekonomisk analys ESF Övre Norrland (202)

⁵³ Tillväxtförutsättningar för Norrbottens näringsliv, Örtqvist Daniel (2018)

⁵⁴ Andel kvinnliga operativa företagsledare per bransch i Västerbotten år 2016. Källa: SCB/Tillväxtverket

⁵⁵ Tillväxtverket. <https://tillvaxtverket.se/statistik/vara-undersokningar/foretagens-villkor-och-verklighet.html>

⁵⁶ Utredning av kapitalförsörjningsstrukturen i Norrbotten Oxford Research september 2019

⁵⁷ Utredning av kapitalförsörjningsstrukturen i Norrbotten Oxford Research september 2019

⁵⁸ Utredning av kapitalförsörjningsstrukturen i Norrbotten Oxford Research september 2019

⁵⁹ Regional Innovation Scoreboard 2017;

<https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ce38bc9d-5562-11e7-a5ca-01aa75ed71a1>

I EU:s landrapport för 2019 lyfts att Sverige ska 2019 lyfter att Sverige ska nå det ambitiösa nationella målet om FoU-utgifter på fyra procent av BNP. För att behålla ställningen som ledande i innovation inom EU måste Sverige målmedvetet bredda innovationsbasen och fortsätta att investera betydande medel i forskning och utveckling⁶⁰. Regionen är däremot framgångsrik när det gäller samverkan mellan privat och offentlig sektor, i offentliga sektorns satsningar på forskning och utveckling samt i satsningar på innovationer utanför forsknings- och utvecklingsområdet⁶¹

Ett annat mått på innovationskapaciteten är deltagande i EU:s ramprogram Horisont 2020 som har fokus på forskning och teknisk utveckling. Det är en betydande finansieringskälla för svenska forskare som stödjer universitetens och forskningsinstitutens kapacitet att samspeka med omvärlden. Deltagande i EU's forskningsprogram ger också möjligheter att få ett större och mer globalt genomslag för forskningsresultat

Av totalt 37 miljarder euro som fördelats inom Horisont 2020 har Sverige erhållit 3,5 procent. Tyskland, Storbritannien och Frankrike är de länder som beviljats mest medel fram till 2018. Totalt sju länder beviljas mer medel än Sverige⁶².

I den svenska fördelningen av medel från Horisont 2020 placerar sig Västerbotten på en sjunde plats med ca 31,5 miljoner euro (deltagit i 72 projekt och varit koordinator för 18 projekt) i beviljade medel och Norrbotten på en sätteplats med cirka 51,2 miljoner euro (deltagit i 100 projekt och varit koordinator för nio projekt). Sammanlagt har Övre Norrland mottagit cirka 5 procent av de Horisont 2020 medel som beviljats i Sverige. I en jämförelse inom Övre Norrland är medverkan från näringslivets och antalet deltagande aktörer högre i Norrbotten, samtidigt som antalet koordinatörer är fler i Västerbotten.

Västerbotten har hög andel medel som beviljats till universitet och högskolor. Detta kan jämföras med Norrbotten som har en lägre andel som gått till universitet och högskolor, men en större andel har gått till näringslivet och till institut.⁶³

Universitet, forskningsmiljöer och forskningsinstitut

I Övre Norrland finns tre universitet; Luleå tekniska universitet, Sveriges lantbruksuniversitet och Umeå universitet. Två av dessa, Umeå universitet och Luleå tekniska universitet, är med på listan "Shanghai Ranking"⁶⁴. Det finns också en god tillgång till annan högre utbildning i närområdet med högskolor, yrkeshögskolor och aktiv forsknings- och utvecklingsverksamhet på ett flertal orter i närområdet⁶⁵.

Det finns ett antal forskningsinstitut i Övre Norrland. Forskningsinstitutet genomför experimentella projekt inom t.ex. Horison 2020, ERUF (i allt mer begränsad utsträckning) samt genom nationella finansörer som Vinnova och Energimyndigheten. EISCAT är en av få internationella

⁶⁰ Rådets rekommendation om Sveriges nationella reformprogram 2019 med avgivande av rådets yttrande om Sveriges konvergensprogram 2019- Bryssel den 5.6.2019 COM(2019) 527 final

⁶¹ Regional Innovation Scoreboard 2019

⁶² Vinnova rapport VR 2019:4 Horisont 2020 – årsbok 2018

⁶³ Vinnova rapport VR 2019:4 Horisont 2020 – årsbok 2018

⁶⁴ <http://www.shanghairanking.com>, Shanghai Jiao Tong University (SJTU) publicerar varje år en rankinglista över världens främsta universitet: Listan har det officiella namnet Academy Ranking of World Universities (ARWU), men kallas oftast bara Shanghai-rankingen

⁶⁵ Högskolesätena finns i Uleåborg och Rovaniemi i Finland, Luleå och Umeå i Sverige samt Tromsø och Bodö i Norge. Därtill finns den samiska högskolan, Sámallaskuvla/Sámi University College, som är belägen i Kautokeino i Norge. Utöver denna finns det samiska institutioner på många av universiteten i det nordliga området som Tromsø, Bodö, Umeå och Uleåborg, för att nämna några.

forskningsinfrastrukturer där Sverige är värdnation. En del av verksamheten finns på Rymdcampus i Kiruna, där finns även en mottagarstation⁶⁶.

Utöver dessa finns ett antal forskningsmiljöer, varav flera har positionerat sig som världsledande inom specifika områden. Det finns ett behov av att betona betydelsen av dessa forskningsmiljöer på både den nordiska och den europeiska nivån, där de har benägenhet för att förbises på grund av sin relativt ringa storlek.

Samisk forskning har ett eget värde, en kulturell funktion och den ska också bidra till att öka samhällets kunskap och kompetens om det samiska samhället och kulturen⁶⁷. En speciell utmaning ligger i att det samiska samhället inte är begränsat till ett land eftersom Sápmi sträcker sig över fyra nationalstater; Sverige, Finland, Norge och Ryssland. Samer deltar också i internationella nätverk och forum, exempelvis i samverkan med andra urfolk. Samerna har också intresse av att verka internationellt, mot institutioner som FN, EU och olika forum som till exempel Barentssamarbetet⁶⁸.

Det är viktigt att miljöer för samisk forskning knyts samman i större nätverk för att dra nytta av varandras kompetens tvärs över ämnen, institutioner och nationsgränser.

Bredband

I Övre Norrland är tillgången till bredbandsinfrastruktur av stor betydelse för möjligheten att arbeta, driva och utveckla företag samt för att tillhandahålla en god samhällsservice. Genom den digitala tekniken kan avstånd, så väl fysiska som ekonomiska och sociala, förkortas både inom regionen och till övriga regioner inom EU.

Men den digitala tekniken i Övre Norrland behöver förbättras, exempelvis har Norrbotten den lägsta graden mobil yttäckning i hela landet. I många regioner når yttäckningen för mobiltelefoni nära 100 procent av regionens yta. I Norrbotten utvecklades yttäckningen för mobiltelefoni (mobila taltjänster) från att täcka 64,2 procent av geografien 2013 till 71,6 procent 2018⁶⁹. I 2020 års uppföljning av regeringens bredbandsstrategi framgår att en ökad mobil användning kräver investeringar i fast bredband, bland annat genom förbättrad kapacitet till och från basstationer⁷⁰.

Fungerande mobila kommunikationer i glesbebodda fjällområden är av särskild betydelse för den samiska befolkningen, eftersom mobila kommunikationer innebär ökad säkerhet och trygghet för renskötarna som periodvis arbetar i socialt isolerade miljöer⁷¹. Sametinget menar också att utbyggnation av mobilt internet på ett positivt sätt kan stimulera samarbeten mellan samebyar, besöksnäringen och andra intressenter som verkar i regionens fjällområden⁷².

Regeringens mål är att 93 procent av alla hushåll och företag ska ha tillgång till bredband 2025⁷³. Post och Telestyrelsens bredbandskartläggning för 2019 visar att tillgången till fast bredband i Norrbotten och Västerbotten, där folk bor och arbetar, behöver utvecklas för att nå regeringens mål. Endast 80 procent

⁶⁶ Smart specialisering Strategin i Norrbotten

https://norrbotten.se/publika/lg/regio/2020/smart_specialisering_200707_webb.pdf

⁶⁷ <https://www.sametinget.se/135662>

⁶⁸ <https://www.sametinget.se/135662>

⁶⁹ OECD:s territoriella utvärderingar Nordliga glesbefolkade områden (2017)

⁷⁰ Uppföljning av regeringens bredbandsstrategi 2019.

⁷¹ Christina Lunner Kolstrup, Lillian Lavesson och Mozhgan Zachrisson (2019). Arbetsmiljö, hälsa och säkerhet bland renskötare i svenska *Sapmi*. Sveriges lantbruksuniversitet.

⁷² Sametinget (2019). Sammanträdesprotokoll, 5 december.

⁷³ IT i människans tjänst – en digital agenda för Sverige, Näringsdepartementet, 2011

av hushållen och 77 procent arbetsplatserna i Norrbotten har fiber. Siffrorna för Västerbotten är att 88 procent av hushållen och 87 procent av arbetsplatserna har tillgång till 100 Mbit/s eller mer⁷⁴.

För att främja en digital utveckling av hela Övre Norrland, vilket innebär förbättrade arbetsmöjligheter i fjällområdena och bättre utvecklingsmöjligheter för företags- och besöksnäringen, behövs ett fortsatt arbete för förbättrade uppkopplingsmöjligheter. I och med att många områden i regionen är glesbefolkade är det inte alltid lönsamt för bredbandsbolagen att själva stå för utbyggnationen av nätet. Av den anledningen är fortsatta offentligt finansieringsstöd för satsningar på bredbandsutveckling nödvändig.

Fossilfritt energisystem

Både Norrbottens Västerbottens klimat- och energistrategi identifierar fossilberoendet i exempelvis transporter som en stor utmaning, samtidigt som båda strategierna lyfter potentialen i länen att utveckla och producera mer förnybar energi^{75,76}. I "En klimatstrategi för Sverige" slår regeringen fast att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsland och ambitionen är att den svenska fordonsflottan ska bli fossilfri⁷⁷.

Den nationella målsättningen för transportsektorns minskning av växthusgasutsläpp innebär att transportsektorn ska vara fossiloberoende till 2030. Det betyder att utsläppen av växthusgaser från transportsektorn ska vara 70 procent lägre år 2030 än de var 2010.

Analys av offentlig statistik visar att utvecklingen i Övre Norrland går långsamt. För Norrbottens del var växthusgasutsläppen från transportsektorn 2017 femton procent lägre än 2010. I Västerbotten var motsvarande siffra tio procent⁷⁸.

Det tydligaste styrmedlet för att öka hastigheten i omställningen är den nationella reduktionsplikten. Den innebär att en bestämd och årligen ökande del förnybara bränslen ska blandas in i den bensin och diesel som säljs.

En av utmaningarna för energisystemet i Övre Norrland är att en ökning av produktionen av förnybar energi, framför allt el, inte kan tillgodogöras fullt ut på grund av kapacitetsbrist i överförings- och distributionsinfrastrukturen. Utmaningen förstärks av en rad andra faktorer och möjligheter som exempelvis att:

- Nätägarna har anslutningsplikt för nya kunder men först till kvarn gäller avseende möjligt effektuttag. Detta innebär att kunder ofta "bokar upp" mer effekt än vad de i realiteten behöver.
- Omställningen till ett fossilfritt samhälle medför ökade krav på elnäten, bland annat på grund av mer ojämn elproduktion i samband med en ökande elektrifiering.

Cirkulär ekonomi

Klimatförändringar kommer att kräva en omställning till minskande utsläpp, särskilt från transporter, ökad beredskap för att hantera effekter av klimatförändringarna liksom utvecklande av nya lösningar för att tillhandahålla varor och tjänster med mindre klimatavtryck⁷⁹.

Omställningen till en cirkulär ekonomi innebär en omvandling av samhället och är nödvändig för att Övre Norrland ska uppnå sina klimatmål och bibehålla näringslivets konkurrenskraft globalt^{48,49}.

⁷⁴ PTS mobiltäcknings- och bredbandskartläggning 2019 PTS-ER-2020:15

⁷⁵ Norrbottens klimat- och energistrategi

⁷⁶ Västerbottens klimat- och energistrategi

⁷⁷ En klimatstrategi för Sverige

⁷⁸ Nationella emissionsdatabasen

⁷⁹ Globaliseringens drivkrafter och samhällsekonomiska konsekvenser, 2008, Karolina Ekholm Stockholms universitet och SNS.

En cirkulär ekonomi kopplar till hur samhället planeras, till exempel vad gäller mark- och vattenanvändning, vilket får avgörande betydelse för både näringsliv och allmänheten.

Anpassning till ett förändrat klimat

Klimatförändringen är en av vår tids största utmaningar och kräver globala, nationella, regionala och lokala åtgärder för att begränsa utsläppen av växthusgaser och anpassa samhället till ett förändrat klimat^{80,81}.

Övre Norrlands geografiska placering i Arktis medför en stor påverkan av de pågående klimatförändringarna. Till dags dato uppskattas den mänskliga aktiviteten ha orsakat en global uppvärmning på cirka 1,0°C över förindustriell nivå. Många landområden och årstider uppvisar en uppvärmning över det globala årliga genomsnittet. Exempelvis är uppvärmningen i den Arktiska regionen två till tre gånger högre än det globala genomsnittet⁸².

Klimatzonerna i Sverige flyttar norrut med mellan 5 och 10 kilometer om året. Det gör att den skog som planteras och brukas idag också kunna producera och vara lönsam i en framtida klimatzon. Skogen ska utöver att producera virke också bevara biologisk mångfald och ge möjligheter till naturvistelse även för kommande generationer.⁸³

I ett förändrat klimat kan också antalet skogsbränder och deras utbredning komma att öka. Brandrisksåsongen förväntas bli längre i hela Sverige. Antalet perioder med hög risk för skogsbrand förväntas öka, precis som högriskperiodernas längd. Olika slags verktyg kan underlätta åtgärder kring brand.⁸⁴

Ett förändrat klimat med högre temperaturer, fler skyfall och längre perioder med torka påverkar även tillgången till och kvalitén på dricksvatten. Även mer långsamma förändringar som de i yt- och grundvattenmängd ger nya utmaningar.⁸⁵

Med ett förändrat klimat förändras riskbilden för förorenade områden. Ett förändrat klimat med högre maxflöden/lägre minflöden i vattendrag, frekventare skyfall samt ökad risk för ras och skred och erosion bidrar till en ökad föroreningsrisk framöver. För att minska risken för föroreningsutbredning är det viktigt att miljöfarliga verksamheter skyddas och anpassas till framtida klimateffekter och att klimatrelaterade risker vägs in vid bedömning av saneringsbehov av förorenade områden.⁸⁶

I Övre Norrland präglas såväl historiskt som idag av stora råvarubaserade industrier inom branscherna gruvindustri, metallindustri och träindustri. En betydande del av länets nuvarande efterbehandlingsbehov kan kopplas till dessa branscher.^{87,88}

I Norrbottens och Västerbottens Regionala utvecklingsstrategier nämns klimatanpassning som en utmaning som behöver hanteras. Främst handlar det om att främja insatser men också att man behöver

⁸⁰ Norrbottens Regionala utvecklingsstrategi

⁸¹ Västerbottens Regionala utvecklingsstrategi

⁸² IPCC (2019). AR6 Specialrapport om 1,5 graders uppvärmning.

⁸³ Skogsstyrelsen (2020-09-16) <https://www.skogsstyrelsen.se/bruka-skog/olika-satt-att-skota-din-skog/klimatanpassad-skogssktsel/>

⁸⁴ <https://www.klimatanpassning.se/klimatanpassa/vagledning-for-klimatanpassning/hantera-risker/brand-1.89107>

⁸⁵ <https://www.klimatanpassning.se/hur-samhallet-paverkas/vatten-och-avlopp/dricksvatten-1.90973>

⁸⁶ Miljösamverkan Sverige (2018). Klimatanpassning i prövning och tillsyn av miljöfarliga verksamheter och förorenade områden

⁸⁷ <https://www.lansstyrelsen.se/vasterbotten/miljo-och-vatten/fororenade-omraden.html#0>

⁸⁸ Länsstyrelsen i Norrbottens län (2017). Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden i Norrbottens län 2018-2020

klimatanpassat transportinfrastruktur och processer för fysisk planering. Även de samiska näringarna nämns som en viktig näring att anpassa till de förändringar vi ser.

Transportinfrastruktur

Transportinfrastruktur och transportlösningar är en av de viktigaste förutsättningarna för att stärka samspelet mellan orter, arbetsmarknader och tillgängligheten till utbildning. Det är också en förutsättning för att göra regionen attraktivt för företagande och boende.

För Övre Norrland är vägnätets kvalitet nära sammankopplat med utvecklingsmöjligheterna inom bland annat besöksnäringen och skogsindustrin. I stora delar av geografien är det svårt att skapa alternativ till bil och lastbil, i synnerhet i de gleset befolkade delarna av geografien⁸⁹.

Det transportintensiva näringslivet är beroende av ett robust och kapacitetsstarkt transportsystem för att bidra till övriga Sveriges och Europas välfärd. Ett utvecklat järnvägsnät och en effektiv sjöfart förstärker det nationella intermodala transportsystemet och bidrar till ökad flexibilitet, leveranssäkerhet och miljö- och klimatvänliga alternativ för näringslivets transporter⁶¹. För att uppfylla regionala, nationella och europeiska mål för klimatet och för tillväxt och sysselsättning, krävs konkurrenskraftiga transportlösningar som bygger på långsiktig hållbarhet.

Industrin efterfrågar också möjligheter att köra allt tyngre transporter, något som kan vara effektivt ur både kostnads- och miljösynpunkt⁹⁰. Mer välunderhållen infrastruktur är i detta avseende viktigt såväl för att upprätthålla näringslivets konkurrenskraft som för att garantera individers säkerhet.

Luleå hamn hanterar idag rikets tredje största godsvolym och är av EU även klassad som en core-hamn⁹¹. För att möta framtida behov av malmtransporter planeras för breddning och fördjupning av farleden.

Mellan Umeå och Vasa sätts en ny miljövänlig färja i trafik våren 2021. Den kan skapa ytterligare möjligheter för järnvägstransporter i öst-västlig riktning. Tillsammans med de mindre och mellanstora hamnarna tillgodoses olika behov hos industrierna längs kusten då hamnarna kompletterar varandra. Genom åtgärder som stärker och knyter samman hamnarna med övriga transportslag skapas en helhet med ett mer långsiktigt hållbart transportsystem med bättre förutsättningar att avlasta den hårt belastade marktransportinfrastrukturen⁹².

Norbotten har flera transportstråk av betydelse. Till dessa stråk räknas flygplatserna i Luleå, Kiruna, Arvidsjaur, Gällivare och Pajala; vägarna E4, E45 och E10 mellan Luleå och Narvik, järnvägarna Botniska korridoren, Stambanan genom Övre Norrland, Norrbottenbanan mellan Umeå och Luleå, Malmbanan och Haparandabanan; samt sjötrafik, med Luleå som största hamn. Framförallt krävs gott samarbete kring säkerställandet av finansieringen för Norrbottenbanans samtliga planerade sträckor, så att de kan färdigställas före år 2030 och därefter ingå i EU:s transportnätverk.

Botniska korridoren är en viktig gränsöverskridande korridor i det europeiska stomnätet, TEN-T core network, som kopplar ihop Europa med norra Sverige, Norge och Finland.

⁸⁹ Regional Systemanalys Norrbotten och Västerbotten 2016. Region Västerbotten och Länsstyrelsen i Norrbotten

⁹⁰ Norrbottens handelskammare (2019). "Grönare, tyngre och säkrare transporter i Norrbotten". Artikel på hemsida, 29 april. Tillgänglig via: <http://www.norrbottenshandelskammare.se/gronare-tyngre-och-sakrare-transporter-i-norrbotten/> [2020-03-19]

⁹¹ Förbättra förutsättningarna för näringslivet, PM till Nationell plan för transportsystemet 2018-2029. Trafikverket.

⁹² <https://svenska.yle.fi/artikel/2019/01/21/bestallningen-ar-undertecknad-varen-2021-seglar-nyakvarkenfarjan-in-i-vasa-hamn>

Norrbottniabanan, som nu är under konstruktion, är viktig både för att stärka kapaciteten vad gäller godstransporter och för att förbättra människors mobilitet. Norrbottniabanan kommer att fylla en emotsedd funktion att knyta samman arbetsmarknader och branscher lokaliserade kring städer längs med norrlandskusten. I övrigt krävs fortsatta förbättringsarbeten på Malmbanan samt på Stambanan genom övre Norrland, där antalet flaskhalsar och sårbarheten behöver minska genom införande av dubbelspår på vissa sträckor⁹³.

EU har beslutat att de nordsydliga transportstråken ska ingå i TEN-T Core Network, vilka ska vara färdigställda före 2030⁷⁴. TEN-T omfattar alla transportformer (järnväg, vägnät, flygfart, trafik på vatten och terminaler/hamnar) och det övergripande målet är att de ska skapa ett säkert och hållbart trafiksystem för EU, som bidrar till smidig transport för människor och varor. Utbyggnaden av Norrbottniabanan sker nu i takt för att uppfylla 2030-målet och för att åtminstone delar av den ska kunna inkorporeras i det europeiska transportnätverket⁷⁵.

Näringslivet och den offentliga sektorn i Norrbotten och Västerbotten behöver goda flygförbindelser för samverkan med övriga landet och resten av världen. För besöksnäringens utvecklingsmöjligheter är tillgänglighet till flyget avgörande med Arlandas funktion som nationellt och internationellt nav.

För att bidra till en ökad tillgänglighet i regionen finns ett behov att kunna utveckla ett hållbart resande. Kollektivtrafikens marknadsandel är så låg som 6 procent i Norrbotten⁹⁴ och därmed sämst i landet. Övervägande delen av Norrbottens befolkning bor i tätorterna och drygt 70 procent⁹⁵ bor inom pendlingsavstånd i kustområdet. Dessutom sker ett betydande arbets- och studiependling till/ från Finland där samordning och utveckling av kollektivtrafiken är av stor betydelse för det gränsöverskridande samarbetet.⁹⁶

ERFARENHETER FRÅN TIDIGARE PROGRAMPERIOD

De erfarenheter som kan dras av den nuvarande programperioden är att Övre Norrlands notifieringar om vad man vill borde ha tillkännagivits tidigare så att Näringsdepartementet hade haft större möjligheter att driva dessa frågor gentemot EU Kommissionen. Övre Norrland har i några fall gjort notifieringar men det är en tids- och resurskrävande process som försenar projektstart med i snitt ett år. Hantering av försumbart stöd är tidskrävande och i vissa fall svårt att förstå för projekten. Gruppundantagens krav på stor egen del av finansieringen utesluter många aktörer.

Projekttiden bör kunna variera mer, eventuellt ska man ha olika projekttider beroende på satsningens art. En tänkbar modell skulle vara att ha längre projektid med halvtidsutvärdering som avgör projektets möjlighet att bibehålla finansieringen.

- Insatsområde 1. Universiteten anser inte att insatsområdets aktiviteter speglar namnet Forskning och Innovation. Deltagande i vetenskapliga konferenser och framtagande av vetenskapliga artiklar är till viss del en grund för universitetens intresse av att driva projekt. Övriga forskningsaktörer har svårt att söka projekt då täckningen för Overhead kostnader är för låg för dessa.

⁹³ Trafikverket (2017). Bilaga 2, Prioriterade brister och förslag till åtgärder per stråk Till Nationell plan för transportsystemet 2018-2029.

⁹⁴<https://www.svenskkollektivtrafik.se/globalassets/svenskkollektivtrafik/dokument/verktyg-och-system/kollektivtrafikbarometern/kollektivtrafikbarometern-arsrapport-2018.pdf>

⁹⁵ Regionala kollektivtrafikmyndigheten, Trafikförsörjningsprogram Norrbottens län 2018-2030

⁹⁶ Mobility management är ett koncept för att främja hållbara transporter och påverka bilanvändning genom att förändra resenärers attityder och beteenden.

- Insatsområde 2. Ska olika aktörer bygga olika sträckor eller hade det varit bättre med ett samlat ansvar för byggnationer.
- Insatsområde 3. Insatsområdet täcker upp många intressanta och bra satsningar men det blir lätt lite ”spretig”.
- Insatsområde 4. Det har varit enklare att nå ut till organisationer och kommuner än till företag. Få aktörer har visat intresse av att driva projekt och det tog tid innan det började komma in ansökningar avseende annat än förstudier.
- Insatsområde 5. Större investeringar har ofta varit förenade med långa processer och fördröjningar. Förvaltande myndighet har kunnat besluta om sådana projekt i etapper där det reserveras pengar för fortsättning om projektet anses viktigt och prioriterat, eller ha längre projekttid och högre budget med villkor om halvtidsavstämning.

ÖVRIGA PROGRAM OCH STRATEGIER

Det regionala strukturfondsprogrammet ska bidra till sektorssamordning och hänsyn ska också tas till den potential som kan finnas i form av samarbete med angränsande regioner och länder. EU:s strategi för Östersjöregionen har till syfte att möta de gemensamma utmaningar som länderna i Östersjöregionen står inför. Strategin har tre huvudmål: rädda havsmiljön, länka samman regionen och öka välbefindandet. Under programperioden 2014-2020 ska en samordning mellan de makroregionala prioriteringarna och insatserna i det regionala strukturfondsprogrammet möjliggöras.

ERUF programmet kan komma att skapa synergier på en rad olika sätt. Norrbottens Smart specialiseringsstrategi och Innovationsstrategin i Västerbotten och till viss del Socialfonden (ESF) för övre Norrland är viktiga finansieringskällor tillsammans med statliga regionala utvecklingsmedel, kommunernas och regionens egen finansiering samt privat medfinansiering. Vidare finns det möjligheter till finansiering från andra nationella och europeiska fonder och program. Nedan följer en lista på ett urval av finansiärer, fonder och program:

- Regionalfonden – nationella programmet
- Socialfonden – Övre Norrland
- Fonden för rättvis omställning
- Landsbygdsprogrammet
- Interreg programmen (östersjöprogrammet, Nord och Botnia Atlantica, Northern Periphery and Arctic och Interreg Europé)
- Horisont Europa
- Energimyndigheten
- KK-stiftelsen
- Tillväxtverket
- Vinnova
- Kempestiftelsen

I programmet ska principen om icke-diskriminering beaktas både i framtagandet och i genomförandet. Icke-diskriminering handlar om att alla ska inkluderas i samhället och arbetslivet oavsett kön, ålder, etnicitet, religion, sexuell läggning och funktionshinder. Detta ska åstadkommas genom att lika rättigheter och möjligheter främjas och att det i projekten skapas förutsättningar för att alla ska kunna utvecklas på sina egna villkor och komma till sin rätt.

ÖVRE NORRLANDS SMART SPECIALISERINGSOMRÅDEN

Smart specialisering är den Naturbaserad ekonomin dvs. mineraltillgångar, stålindustri och skogsbruksresurser samt en unik energiinfrastruktur som är den ekonomiska ryggraden i Norrbotten.

Smart diversifiering (utvecklingsområden dvs. de vi kan bli bra på om 10 till 15 år) Arktiska testbäddar, Energiteknik, Rymdteknik, Kulturella och kreativa näringar, Besöksnäringen

Smart Samhälle (stora utmaningar) den andra stora BRP delen i Norrbottens ekonomi är den offentliga sektorn. Stat, regioner och kommuner svarade för 42 procent av den totala sysselsättningen.

Västerbottens områden Innovationer inom hälso- och sjukvård Life Science Teknik- och tjänsteutveckling inom industrin Testverksamhet Hållbar energi och miljöteknik Upplevelsenäringar och kulturella och kreativa näringar Digitala tjänstenäringar för smart region och Skärningspunkter mellan fokusområden.

PRIORITERINGAR FÖR ÖVRE NORRLAND

1 Öka kapaciteten i Övre Norrland

Politiskt område 1 Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling 1.i Förbättra forsknings- och innovationskapacitet och användningen av avancerad teknik och 1.iv Utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap

1 A Förbättra forsknings- och innovationskapacitet och användningen av avancerad teknik

Tabell 1: Förbättra forsknings- och innovationskapacitet och användningen av avancerad teknik

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

Övre Norrlands näringsliv består till största delen av mikro- och småföretag, med relativt låg förädlingsgrad och innovationskapacitet. För att stärka företagens konkurrenskraft och förmåga till förnyelse behöver förutsättningarna för tvärsektorieell samverkan, utveckling och regionala innovativa miljöer stödjas. Vidare behöver företagens förmåga att tillgodogöra sig kunskap och nya resurser, samt deras förmåga att kommersialisera innovationer stärkas.

En regions utveckling beror till stor del på dess förmåga att knyta samman forskning, samhälle, offentlighet och näringsliv med förmåga att utvecklas och vara innovativa. I en tät miljö med korta avstånd mellan människor, företag och akademiska institutioner kan aktörer bilda kluster där man dagligen kan utbyta kunskap, personal etc. I en gles miljö finns inte samma förutsättningar. Här ersätts dessa kluster av nätverk som interagerar på distans och ofta med lägre frekvens. Det innebär att möjligheterna att utveckla och bibehålla effektiva innovationsmiljöer ser olika ut i olika delar av regionen.

I Övre Norrland finns täta och kunskapsintensiva miljöer främst i orter med närhet till regionens universitet och forskningsinstitut. För att hela regionen ska kunna dra nytta av dessa behöver nya former av flexibla innovationsmiljöer utvecklas. Dessa miljöer bör utvecklas och formas inom de områden som pekas ut i regionens strategier för smart specialisering.

Förmågan att ta till vara och utveckla innovationer påverkar i ökande grad välfärdsutvecklingen. Öppenhet mot omvärlden innebär för länet att öka samarbete och samverkan med andra regioner och länder. Regionen måste våga se och lära av vad som pågår inom andra områden och på andra platser. Näringslivet, universitetet, forskningsinstitutet, den ideella sektorn och den offentliga sektorn kan tillsammans stärka regional utveckling och verka för att utveckla innovationsmiljöer i regionen.

Offentlig sektor är en värdefull innovationsmiljö. Den erbjuder möjlighet att i nära samverkan med forskningsaktörer och näringsliv utveckla välfärdsteknik och arrangemang i både fysisk och digital form. Här finns utmaningar som kommer att driva på förnyelse och utveckling av effektiva samhällstjänster inom ramen för det offentliga åtagandet, oavsett om de utförs i privat eller offentlig regi. Dessa förutsättningar gör offentlig sektor i Övre Norrland till ett relevant innovationsområde under den kommande tioårsperioden.

Förmågan att samspele med omvärlden är mycket viktig för en utvecklad innovationsförmåga. Samspelet ger tillgång till en större kritisk massa med fler aktörer och mer kompetens. Detta kan bidra till bättre förutsättningar för hållbar utveckling både ur ett regionalt och globalt perspektiv. Det bidrar till en kapacitetsuppbyggnad av universitetens, forskningsinstitutens och näringslivets förmåga att medverka i EU:s innovations- och forskningsprogram (konkurrensutsatta program t.ex. Horisont Europa).

Nätverksbyggande och utveckling av strategiska allianser mellan forskningsinstitutioner är viktigt för ett långsiktigt gränsöverskridande samarbete. Genom en systematisk dialog mellan centrala aktörer i programområdet kan befintlig potential för forskning och teknisk innovation utvecklas. Ett fortsatt arbete med normkritiska förtecken behöver beakta hur strategier och långsiktig kompetensuppbyggnad kan mobiliseras för att möta dessa trögföränderliga processer.

För att fortsätta utveckla forsknings- och innovationskapaciteten i regionen behöver befintliga miljöer stärkas och nya byggas. Investeringar som ligger i linje med regionens strategier, Norrbottens Smart specialiseringsstrategi och Innovationsstrategin i Västerbotten, bör prioriteras.

För att kunna konkurrera på en internationell marknad krävs kunskap och denna kunskap ska kunna omvandlas till nya produkter och tjänster. Det kräver, utöver hög kompetens, en stark forskningsmiljö med olika nivåer av test- och labbmiljöer. Övre Norrlands tillgång till en internationellt stark forskningsmiljö inom regionens tillväxtområden är avgörande för hur regionens förutsättningar för tillväxt blir.

Det behövs testbäddar där aktörer inom offentlig sektor, civilsamhället, traditionell industri och ny industri ges möjligheter att prova på och släppa in nya lösningar som levererar nytta för samhället och bidrar till nya livskraftiga verksamheter och ökad sysselsättning

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Stimulera en stärkt regional forskningsinfrastruktur med utvecklat nationellt och internationellt samarbete.
- Funktionell samverkan och geografiskt oberoende samverkan mellan länder, regioner och aktörer i innovationssystemet för att stimulera innovation i glesa regioner.
- Stimulera företagens möjligheter att öka sin egen forskning och utveckling.
- Utveckla ett flexibelt/tillgängligt innovationssystem för hela regionen.
- Etablera och utveckla innovativa miljöer, testbäddar och demonstratorer.
- Stimulera utveckling kring regionala kluster i övre Norrland.
- Utveckla forsknings- och innovationsmiljöer för ökad samverkan mellan näringsliv, universitet, högskolor, ideella sektorn och offentliga aktörer.
- Stödja pilotverksamheter, tidig produktvalidering, tekniköverföring och kapacitetsuppbyggnad.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, forsknings- och utvecklingsinstitutioner, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet "Förbättra forsknings- och innovationskapaciteten och användningen av avancerad teknik" kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av

gränsöverskridande och/eller tvärsektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Över Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.

Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

1 B Utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap

Ett ökat fokus på smart specialisering innebär att utbildning och kompetens inom nya områden och i nya kombinationer blir allt viktigare i det livslånga lärandet. Forskning, utbildning och näringslivsutveckling behöver hålla jämna steg med varandra för att skapa de bästa förutsättningarna för en hållbar tillväxt i regionen.

Kompetensbrister och kompetensglapp är några av Övre Norrlands största hinder för ökad konkurrenskraft. Mikroföretags samt små och medelstora företags förmåga att anpassa sig till digital omvandling behöver förbättras samt stödja automatisering av arbetsprocesser. Behov finns också av att investera mer i utbildning av outnyttjad arbetskraftspotential, som kan bidra till ökad innovationshöjd. Ett ökat fokus på hållbarhet och kompetensutveckling är viktiga konkurrensfördelar som regionens näringsliv i högre grad behöver nyttja.

Befintliga och nya kluster och nätverk kan ge företag tillgång till kompetens som kan bidra till nya innovationer. Det bidrar också till kunskapsspridning genom mötesplatser och kompetensutbyte. Det finns olika behov och kapacitet för strategiskt samverkan där det behövs insatser för att långsiktigt förbättra kapaciteten för att stärka kompetensen inom innovationsområdet som skapar konkurrenskraft främst i glesbygden. Långsiktig samverkan mellan offentlig sektor, företag, civilsamhälle och lärosäten eller forskningsinstitut är viktiga.

För att främja forskning och utveckling behöver nya former av flexibla uppdragsutbildningar utvecklas. Här är det viktigt att företag omsätter sina kompetensbehov till en aggregerad nivå, genom klusterbildningar eller samverkan. Genom att företag i samverkan engagerar sig i nya flexibla uppdragsutbildningar som genomförs av intermediära aktörer så ökar möjligheterna till ökad konkurrenskraft.

För att stärka forskning och utveckling som syftar till att öka den kommersiella bärkraften, marknadsrelevansen och nyttjandet av forskningsprojekt behöver institutioner ges bättre förmåga att delta i interaktiva och öppna innovationsprocesser. Dessa processer kan även verka gränsöverskridande.

För företagare och blivande företagare är tillgång till affärsrådgivning av stor betydelse för beslut om att starta eller utveckla en verksamhet. Innovations- och affärsrådgivning ska vara hållbarhetssäkrad⁹⁷.

Offentlig sektor är en värdefull innovationsmiljö. Här behöver insatser göras för ge utrymme för innovation, utveckla nya metoder och samverkan för att områdets innovationshöjd ska öka.

Genom ett aktivt samarbete mellan universitet, näringsliv och forskningsorganisationer skapas intresse, engagemang och nätverk som stimulerar och underlättar framtida rekrytering, exempelvis via lärlingsutbildningar. Utbildningsförvaltningar, verksamhet för vuxenutbildning, nyföretagarstöd, UFsatsningar och inkubatorer/science parks är andra exempel på offentliga verksamheter som hjälper till med kunskapsutvecklingen.

För att möjliggöra ett livslångt lärande för regionens befolkning krävs ökad samverkan på alla nivåer mellan länets utbildningsanordnare. Regionens utbud av utbildningar behöver riktas i syfte att möta regionens behov inom smart specialisering och arbetsmarknadens behov av kompetens. Det är viktigt att utbildningarna attraherar både kvinnor och män, särskilt inom branscher med sned könsfördelning. För att nyttja den fulla arbetskraftspotentialen måste också investeringar göras i nyanlända migranternas sociala delaktighet. Organisationer behöver även bygga system som underlättar för företagen att anställa lärlingar och utrikesfödda med utbildning som behöver valideras, och att i nätverk och kluster skapa möjligheter till kompetensutveckling genom att växla personal med varandra för att främja en mer rörlig arbetsmarknad.

⁹⁷ Utifrån aspekterna miljö, ekonomi och social hållbarhet.

I programområdet glesa region behöver nätverkande ske på distans som innebär en lägre frekvens av kunskapsflöden. Centralt är dock att kunskap och erfarenhet kan utbytas även i glesa miljöer. I Övre Norrland finns de täta och kunskapsintensiva miljöerna främst koncentrerade till orter med närhet till regionens universitet och forskningsinstitut. Det ställer krav på uppbyggnad och utveckling av innovationsknutpunkter i dessa miljöer. En infrastruktur för platsberoende innovationssystem behöver även utvecklas för att nå regionens mer glesa miljöer med kompetensutvecklingsinsatser på olika nivåer. Uppbyggnad och utveckling av miljöer och infrastruktur kräver investeringar i ändamålsenlig teknik.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Möjliggöra för stödjande aktörer i det regionala innovationssystemet att öka sin förmåga att leverera rätt kompetens, rådgivning, nätverk, mötesplatser m.m. till innovationsutvecklande aktörer.
- Etablera och utveckla innovativa miljöer, testbäddar och demonstratorer
- Främja insatser för att forskning, innovation och utbildning samt företag och organisationer, kopplat till regionens smart specialiseringsområden ges goda förutsättningar till samverkan
- Stimulera att nationella, regionala och lokala insatser inom innovation, forskning och utbildning prioriterar hela regionen
- Verka för att utbildningar på olika nivåer utvecklas utifrån företagets behov
- Verka för att skapa fler lärlingsplatser i små och medelstora företag
- Verka för att företag och organisationer i högre grad tar ett ansvar för anställdas kompetensutveckling, karriärväxling och livslånga lärande
- Nyttja digitaliseringen för att hitta nya sätt för samverkan och kompetensutveckling samt överbrygga geografiska hinder för att tillgängliggöra relevant utbildning
- Stimulera arbetsgivare att i högre grad se de tre hållbarhetsaspekterna som en förutsättning för stärkt attraktions- och konkurrenskraft, och därmed ökad innovationshöjd
- Skapa förutsättningar för ett utbildningsutbud som möter näringslivets, ideella och offentliga sektorns behov av kompetens

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Underrepresenterade grupper utgör viktig potential för innovation. Insatser bör därför ha ett inkluderande förhållningssätt. Exempel på utbildningsinstitutioner och verksamheter som kan bidra i kunskapsutvecklingen för främjande av företags kompetensutveckling är utöver universitet och forskningsinstitut bland annat yrkeshögskola, kommunala utbildningsförvaltningar och vuxenutbildning, nyföretagarstöd, satsningar från organisationer som Ung företagsamhet och inkubatorer/science parks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl

unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet ” Utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap” kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärsektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärderna i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdofonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Övre Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt

- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

UTKAST

2 Entreprenörskap

Politiskt område 1 Ett smartare Europa genom innovativ och smart ekonomisk omvandling 1.ii Säkra nyttan av digitaliseringen för invånare, företag och myndigheter, 1.iii Förbättra de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft och 1.iv Utveckla färdigheter för smart specialisering, strukturomvandling och entreprenörskap

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

2 A Säkra nyttan av digitaliseringen för invånare, företag och myndigheter

Digitaliseringen berör alla delar och sektorer i samhället med en snabb omvälvande kraft. Nya teknologier och applikationsområden driver snabbt på den digitala utvecklingen. Ett sådant aktuellt exempel är artificiell intelligens (AI) som under de kommande åren direkt eller indirekt kommer att påverka de flesta verksamheter och affärsområden. De verksamheter och affärsområden som inte följer med i denna utveckling riskerar att hamna på efterkälken och inte kunna erbjuda samma lösningar, tjänster, service, produkter eller kundnytta som sina konkurrenter.

Digitalisering kan skapa värde och göra nytta på många olika sätt. Företag kan t ex nyttja digitalisering för att effektivisera sin verksamhet, höja kvaliteten, flexibiliteten och skapa nya affärsmöjligheter genom ett förändrat utbud av produkter och tjänster som kan nå en global marknad. För att klara av den digitala transformationen måste företagen kunna ta till sig ny teknikutveckling och koppla den till nya affärsmodeller samt ha förmåga att ställa om organisationen för att dra nytta av den nya tekniken. Digitalisering är inte en engångs process utan en pågående process som företagen kontinuerligt måste följa och anpassa sin verksamhet mot.

De stora skillnader som finns mellan och inom olika sektorer samt branscher när det gäller förmågan att nyttja digitaliseringens potential medför att det finns olika behov av stöd och insatser. För vissa företag handlar det om att komma igång och ta det första steget på sin digitala resa medan det för andra handlar om att fortsätta en redan påbörjad resa. För att kunna stödja alla måste det finnas ett breddperspektiv där så många som möjligt kan få stöd för att ta del av den digitala transformationen men också ett spetsperspektiv där organisationer i framkanten kan få stöd att utveckla nya digitala innovationer och lösningar.

Inom många områden sker idag den digitala utvecklingen allt mer genom samverkan av aktörer utifrån gemensamma systemperspektiv. Detta för att ta till vara på möjliga synergier och för att inte begränsas av strukturella indelningar i olika sektorer, branscher eller företag. För att tillgodogöra nyttan och stärka företagets konkurrenskraft behövs dels kompetensutveckling och dels nätverk/kluster av företag som tillsammans kan erbjuda kompletta lösningar för olika typer av systemlösningar, t.ex. smarta elnät.

Öppen innovation kan bidra till att fler aktörer med olika resurser, kön och etniskt ursprung inkluderas. Aktörer i Övre Norrland ska vara föregångare när det gäller ansatser till öppna innovationer i tidiga skeden, vilket kräver mötesplatser och nya samarbeten över bransch- och sektorsgränser.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse Textfält [2 000]

- Stimulera utvecklingen och användningen av digital teknik och digital delaktighet med potential att leda näringslivets och offentlig sektors strukturomvandling.
- Uppmuntra nya affärs- och organisationsmodeller för att tillgodogöra digitaliseringens potential.
- Utveckla ett distansoberoende innovationssystem.

- Aktiviteter som utvecklar och ökar användandet av distansöverbyggande teknik i näringsliv och offentlig sektor för att effektivisera verksamheten samt underlätta och förenkla för privatpersoner, företag och organisationer.
- Nyttja digitala verktyg för att styra mot ett hållbart och redundant energisystem, till exempel genom utvecklingen av smarta elnät.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet "Säkra nyttan av digitaliseringen för invånare, företag och myndigheter" kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärssektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Över Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

2 B Förbättra de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft

Företagen i Övre Norrland måste arbeta för att öka förädlingsvärdet, stärka sin konkurrenskraft, vara innovativa och hitta nya marknader. Det är angeläget att ytterligare underlätta tillväxt i befintliga företag och att stärka företagens utveckling, liksom att fortsatt främja entreprenörskap och företagande i regionen.

Övre Norrland behöver långsiktigt stärka ett konkurrenskraftigt näringsliv med hållbar tillväxt i fokus. Företagens kreativitet och engagemang är en nödvändighet för att skapa förnyelse som bidrar till länens välfärd. Genom att regionen har en hög specialiseringsgrad så är det eftersträvansvärt att arbeta långsiktigt genom att öka diversifieringen av ekonomin. Aktiviteterna ska bidra till ett likvärdigt stödsystem för alla så att företag i hela regionen kan växa.

Det är angeläget att entreprenörskap uppmuntras och utvecklas för att skapa ett mer diversifierat näringsliv i hela Övre Norrland. För att uppnå detta behövs ett företagsklimat som främjar nyföretagande och positiva attityder till entreprenörskap, samt ett stödsystem som bidrar till ett breddat entreprenörskap och företagande i hela regionen.

Genom att stödja etablering och utveckling av företag inom smart specialiseringsområdena skapas möjligheter till omställning mot ett mindre ensidigt och mer långsiktigt hållbart näringsliv som klarar konjunktursvängningar, internationell konkurrens och som bättre tar tillvara kompetens och arbetstillfällen i regionen. Genom att aktivt arbeta med generationsskiften och ungas nyföretagande kan de lokala små företagen fortsatt finnas kvar på orten.

Det ska också finnas goda möjligheter att starta företag i hela regionen. Regionens glesa befolkningsstruktur och långa avstånd innebär att insatser som på olika sätt, exempelvis genom digital teknik, underlättar informations- och kunskapsutbyte, tillgång till nya affärskontakter, utveckling av nya idéer och ett aktivt lärande, blir viktiga.

Övre Norrlands natur utgör ofta reseanledningar för både nationella och internationella besökare. Leder för bland annat cykel, vandring, skidåkning, ridning, skoter och kanot utgör viktig infrastruktur för naturbaserad turism. Genom väl fungerande och tydliga leder men även grillplatser görs naturen mer tillgänglig, särskilt för personer med liten erfarenhet av att vistas i naturen. Den ökande cykel- och vandringsturismen är andra exempel på framtidens hållbara turism som gynnar besöksnäringen såväl lokalt som nationellt. Båtturismen ökar också, vilket ställer krav på god infrastruktur i form av bryggor.

Regionens företag behöver öka sin närvaro på växande globala marknader, inte minst med tanke på att utvecklingen i många tillväxtländer leder till ökad efterfrågan på varor och tjänster inom områden där Övre Norrlands företag ligger långt framme. Internationalisering behöver bli ett naturligt steg i företagens utveckling. Små och medelstora företag inom olika branscher har olika behov av stöd vid internationalisering och export. Det är därför av stor vikt att Övre Norrlands exportstödjande organisationer klarar av att hjälpa företag och är tillgängliga oberoende var i regionen företag bedriver sin verksamhet. För att bättre möta behov bör man stimulera till investeringsfrämjande insatser till företag samt bilda plattformar som stödjer internationalisering och export.

En väl fungerande kapitalförsörjning är avgörande för start och vidareutveckling av företag. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses på den privata marknaden, men det finns områden där det kan finnas behov av marknadskompletterande finansiering, bland annat i tidiga utvecklingsskeden och vid kommersialisering av innovativa affärsidéer. Marknadskompletterande insatser i tidiga utvecklings- och tillväxtfaser är därför fortsatt ett prioriterat område.

Civilsamhällets organisationer upptäcker ofta behov tidigt och tar ansvar för att bidra till att lösa problem och utmaningar innan det finns ett intresse från näringslivet eller offentlig sektor. Entreprenörer med nya

samhällsnyttiga idéer möter ofta hinder i sina försök att kommersialisera. Deras affärsmodeller passar inte in i traditionella sätt att värdera innovationer och företag. För att ta tillvara dessa initiativ krävs innovativa lösningar som ger stöd för att ta idéerna vidare.

Omställningen mot en mer hållbar produktion medför flera utmaningar, men också möjligheter. För att gå mot en hållbar produktion är det centralt att förbättra existerande tekniker och att utveckla nya tekniker med högre resurseffektivitet, lägre energianvändning och bättre miljöprestanda. Framställning av produkter som baseras på återvunna material ställer krav på nya produktionsprocesser och metoder för kvalitetssäkring av materialen. Nya tekniker, som till exempel additiv tillverkning, har potential att bidra till ökad resurseffektivitet bland annat genom att reducera materialanvändning, avfallsmängder och transportbehov.

Här har Övre Norrland goda förutsättningar att skapa och testa olika metoder och verktyg för att öka cirkulariteten i materialflöden. Det kan till exempel handla om kartläggning av materialflöden, nya sätt att nyttja avfall som resurs, metoder och modeller för ökad spårbarhet, modeller för offentlig upphandling eller design för cirkularitet.

I Norrbottens och Västerbottens klimat- och energistrategier påtalas både regionens behov av att utveckla en mer cirkulär ekonomi och de stora möjligheter som finns att utveckla metoder och modeller som stärker det regionala näringslivet.

För att omställningen ska lyckas behöver offentlig förvaltning, kommuner, regioner, forskning, näringsliv, branschorganisationer, intresseorganisationer med flera samverka på nya sätt.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Åtgärder för att ta fram och utveckla stödstrukturer samt införa nya affärsmodeller, till exempel för att integrera unga vuxna, jämställdhet, mångfald och miljö i affärsverksamheten.
- Insatser som stärker entreprenörskap och företagande utifrån den samiska kulturen och stimulerar näringslivsutveckling i det samiska samhället.
- Aktiviteter för att utveckla lokala inkubatorer där behov och förutsättningar finns.
- Aktiviteter som bidrar till att stärka och utveckla företagande baserat på smarta, hållbara, nya och utvecklade produkter från utpekade smarta specialiseringsområden.
- Aktiviteter som bidrar till att innovativa mötesplatser, nätverk, kluster och klusterallianser vilket möjliggör ett tvärsektorielt arbete där olika kompetenser och branscher främjas.
- Insatser för att stödja små och medelstora företags innovationskraft och möjlighet att kommersialisera utvecklingsidéer, till exempel arrangemang och nätverksaktiviteter för att matcha innovatörer med företagare/entreprenörer.
- Insatser kopplade till det regionalpolitiska företagsstödet, för att stimulera företagare i hela regionen till nyetablering, expansion och innovation.
- Aktiviteter för att stimulera och stärka mikro, små och medelstora företags vilja och förmåga att bredda sin verksamhet till nya internationella marknader.
- Verka för ett utökat näringslivssamarbete inom Northern Sparsely Populated Area (NSPA-regionerna).
- Aktiviteter för att utveckla företags förmåga att attrahera riskkapital och riskvilligt kapital, överbrygga glapp genom regionala riskkapitalfonder eller andra insatser med offentliga medel, bland annat genom ökat samarbete mellan aktörer i regionen.
- Insatser för att stimulera ökad tillgång till privat- och lånekapital.
- Stimulera investeringsfrämjande exportinsatser.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer samt mikro- små och medelstora företag. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet "Förbättra de små och medelstora företagens tillväxt och konkurrenskraft" kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärssektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samsamarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Övre Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.

- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (Fol) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

Den planerade användningen av finansieringsinstrument

En väl fungerande kapitalförsörjning är avgörande för start av nya företag och för en hållbar tillväxt. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses på den privata marknaden, men det finns områden där det kan finnas behov av marknadskompletterande finansiering, bland annat i tidiga utvecklingskedan och vid kommersialisering av innovativa affärsidéer.

ERUF ska kunna kombinera Europeiska investeringsbanken (EIB) och Europeiska investeringsfonden (EIF) finansiering samt, om behoven finns, skapa olika finansieringsinstrument för Övre Norrland.

Implementering av finansiella instrument under programperiod 2014-2020 kommer ske utifrån de erfarenheter som redan finns. Mot bakgrund av detta ges möjlighet att arbeta med implementering av finansiella instrument inom ramen detta område.

- Insatserna ska inriktas mot att stödja företagens kapitalförsörjning där marknaden inte fungerar tillfredsställande.
- Vid implementering av finansiella instrument ska resultaten av Tillväxtverkets förhandsbedömning av finansiella instrument beaktas.
- Instrument med inriktning på ägarkapital ska genomföras inom ramen för befintlig struktur och med erfarenheter från de så kallade "fondprojekten" som genomförts under programperioden 2014–2020. Insatser kan även omfatta andra finansiella instrument.
- Långsiktigheten i denna typ av insatser ska beaktas.
- De horisontella kriterierna ska integreras i insatserna.
- Kunskaper och erfarenheter ska tillvaratas från följeforskning och utvärdering på området.
- Samordning av alla insatser för finansiella instrument ska eftersträvas.

2 C Utveckla färdigheter för smart specialisering och strukturomvandling

Digitalisering, omställning och en hållbar tillväxt behöver utvecklas för ett konkurrenskraftigt näringsliv i regionen. Kvinnors och mäns samlade kompetenser, erfarenheter och bakgrunder kopplat till regionens smart specialiseringsområden behöver i högre grad tillvaratas.

Förutsättningarna för att främja utveckling av entreprenörskap, ökad innovationshöjd och ett mer varierat näringsliv som inkluderar nya näringar behöver stärkas. Det behövs mer samverkan inom regionen, både mellan befintliga och nya företag samt tvärsektorielt, för att företagen därigenom ska hitta nya affärsmöjligheter och ökad lönsamhet. Exempel på insatser kan vara förmedling av kunskap till företag genom exempelvis rådgivning, coaching, seminarier eller workshops.

Utveckling av samiska näringar, som sker med utgångspunkt från den samiska befolkningens förutsättningar och behov, kan stimulera till ökad attraktivitet, fler innovationer och entreprenörskap i regionen. Utbudet av samiska produkter och tjänster är begränsat samtidigt som medvetenheten och efterfrågan av dessa har ökat. Det kan innebära framtida affärsmöjligheter.

Innovationsekosystemet i regionen behöver vidareutvecklas så att entreprenörer inom kunskapsintensiva branscher kan växa med Övre Norrland som bas och därmed bidra till att uppfylla målen i Agenda 2030. Entreprenörer har ofta behov av råd och stöd inom områden som affärsutveckling, riskkapital och lån. För detta behövs stödstrukturer som samordnar insatser inom aktörssystemet, bidrar med kunskap, utvecklar metoder och arbetssätt. Det är viktigt att stödstrukturerna tillåter experimenterande och även misslyckande. Förebilder är en grundläggande förutsättning för att stärka entreprenörskapets utveckling. Insatser som påverkar en positiv normbildning kring entreprenörskap är central.

Stödstrukturer bör vidare stärka entreprenörernas nätverkande mellan varandra för kunskaps- och erfarenhetsutbyte men även samverka med aktörer som stöttar entreprenörskap inom utbildningssystemet på olika nivåer. Stödstrukturerna kan fungera som en brygga mellan insatser som ska stimulera till ett ökat entreprenörskap. En viktig roll för stödstrukturerna är även att bidra till uppskalning av nya företags verksamhet, och även stöd för att nå en internationell marknad. Detta bygger på att hela kedjan fungerar, från skola till ett universitetssystem som premierar toppkvalitet i såväl forskning som utbildning. Mer tillämpade undervisningsinsatser stärker förutsättningarna för fler företag. Även initiativ som Ung Företagsamhet stärker ett framgångsrikt nyföretagande. Det är viktigt att unga ges förutsättningar att utveckla sina entreprenöriella kompetenser, och få en mer realistisk och verklighetsförankrad uppfattning om vad företagande innebär.

Ett främjandessystem på lika villkor förutsätter hög kompetens och lärande i berörda organisationer och program för att kunna möta behoven även från nya branscher, nya affärsmodeller och kvinnor och män med olika ålder, bakgrund och från olika geografier. På så sätt kan en mångfald av idéer, människor och perspektiv förverkligas. Till exempel behöver sociala entreprenörer och sociala företags affärsutveckling stärkas. Det bör beaktas att stödinsatser till utrikesfödda kan ta mer tid och resurser från stödsystemet. Det är viktigt att stödstrukturerna ser möjligheter även inom branscher där kvinnors entreprenörskap dominerar, men även inom framväxten av gig- och delningsekonomin.

För att nå ökat genomslag av insatserna är det viktigt att utgå från regionala förutsättningar, att samverka över programgränser och att kombinera entreprenörskaps- och innovationsåtgärder.

Regionens glesa miljöer, stora avstånd och låga befolkningsantal medför behov av investeringar i regionala miljöer för att främja entreprenörskap och nyföretagande inom regionens smart specialiseringsområden. Det kan handla om digitala innovationsknutpunkter och levande laboratorier som även bör knyta an till forskning och utbildning. En infrastruktur för platsoberoende innovationssystem behöver även utvecklas för att nå regionens mer glesa miljöer med insatser för ett främjat entreprenörskap. Uppbyggnad och utveckling av miljöer och infrastruktur kräver investeringar i ändamålsenlig teknik. Det är viktigt att

miljöerna är anpassade till de regionala struktursvagheter för att skapa resultat på längre sikt. För att adressera dagens globala utmaningar behövs helt nya lösningar och forskning behöver komma till nytta i samhället. Långsiktiga satsningar på forskningsmiljöer där universitet och näringsliv arbetar nära tillsammans är därför avgörande.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Främja jämställdhet, exempelvis kvinnors entreprenörskap, innovationer och företagande
- Främja integration och mångfald exempelvis utrikesföddas entreprenörskap, innovationer och företagande
- Främja den samiska befolkningen exempelvis inom entreprenörskap, innovationer och företagande
- Stimulera social innovation och socialt entreprenörskap
- Främja insatser som bidrar till industriell omvandling
- Främja entreprenörskapets förutsättningar i befintliga mikro-, små och medelstora företag att genomföra behovsanpassad kompetensutveckling
- Främja nya digitala metoder för utbildning för att öka kompetensutveckling mot olika branscher, sektorer och företag
- Stimulera framväxten av fler entreprenörer inom kunskapsintensiva branscher
- Stimulera samverkan mellan näringsliv och forskningsmiljöer för stärkt entreprenörskap
- Förbättra den långsiktiga institutionella kapaciteten hos myndigheter och berörda parter att genomföra projekt och initiativ för territoriellt samarbete

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet "Förbättra forsknings- och innovationskapaciteten och användningen av avancerad teknik" kan såväl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärsektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktyglåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Övre Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

3 Produktion och lagring av förnybar energi

Politiskt område 2 Ett grönare och koldioxidsnåla Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, klimatanpassning, riskförebyggande och riskhantering 2.ii Främja förnybar energi och 2.iii Utveckla smarta energisystem, smarta nät och smart lagring på lokal nivå.

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

3 A Främja förnybar energi

Klimat-, miljö- och energiutmaningarna utgör en drivkraft för teknik, varu- och tjänsteutveckling i alla branscher. Affärsmöjligheter skapas i och med den växande globala efterfrågan på energi- och resurseffektiva varor och tjänster samt på förnybar energi och produktion med låga miljöutsläpp. För att styra mot en hållbar ekonomi krävs affärsmodeller, system, metoder och strukturer i samhället som främjar en förändrad teknik- och ekosystemförvaltning, utveckling och tillgång till förnybara energikällor samt förbättrade kretsloppsflöden.

De globala hållbarhetsmålen förutsätter i hög grad en teknologisk utveckling med fokus på, bland annat, fossilfria energislag, effektiv energilagring, resurs- och energieffektivare produktionsprocesser, nyttjande av restprodukter i större utsträckning, samt en substitution till förnybara material och naturresurser.

För att detta ska fungera krävs att det finns förnybara drivmedel att tillgå. I både Norrbotten och i Västerbotten finns goda möjligheter att producera förnybar energi av bland annat restmaterial från skogsindustrins verksamhet. En utvecklad regional produktion av förnybara drivmedel kan både bidra till att minska utsläppen av växthusgaser och öka vidareförädlingsgraden i regionen.

I övre Norrland finns goda möjligheter att producera förnybar energi av sidoströmmar från regionens basindustrier. En utvecklad regional produktion av förnybara drivmedel skulle både bidra till att minska utsläppen av växthusgaser, öka vidareförädlingsgraden i regionen samt minska behovet av importerad fossil energi.

För att nå miljö kvalitetsmålen och bidra till de energipolitiska målen behöver produktions- och energisystemet utvecklas så att beroendet av fossil energi minskar och att andelen förnybar energi ökar.

För att omställningen till en koldioxidneutral ekonomi ska kunna genomföras på ett energi- och resurseffektivt sätt behövs stödstrukturer som säkerställer att förnybar energi kan produceras i större utsträckning än idag.

Det viktigt att nyttja hela den potential som finns för att producera förnybar energi i Övre Norrland. För att säkerställa att produktionen är hållbar över tid och att den på systemnivå inte riskerar den biologiska mångfalden behövs analyser och kartläggningar över tillgången till råvara. Det finns också ett behov av att utveckla lokala, konkurrenskraftiga produktionsmetoder och produktionsanläggningar.

Det kan till exempel handla om att utveckla metoder för tillståndsprocesser och etablering av produktionsanläggningar för förnybar energi, skapande av nätverk och kompetenskluster kring olika energiformer med syfte att etablera konsortier som kan investera i fysiska anläggningar, kartläggningar av tillgänglig energiråvara eller att skapa noder för spridning av kunskap och information kring olika förnybara energislag.

Idag produceras den förnybar energi som distribueras och säljs på en öppen marknad framför allt i stora anläggningar. För att öka produktionen och nyttjandet av förnybar energi bör investeringar i lokala lösningar så som småskalig produktion av förnybar energi i form av drivmedel främjas. Lösningar som bidrar till att energi kan tas till vara i cirkulära flöden eller processer bör prioriteras.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Stimulera utvecklingen av affärsmodeller, system och metoder som främjar produktionen av förnybar energi
- Utveckla metoder för att producera förnybar energi av sidoströmmar och restenergier
- Uppmuntra nya affärs- och organisationsmodeller för att öka mängden förnybar energi på marknaden
- Utveckla metoder för effektiva tillståndsprocesser för produktionsanläggningar för förnybar energi
- Stimulera uppbyggnaden av nätverk och kompetenskluster kring olika energiformer
- Genomföra kartläggningar av hållbar och tillgänglig energiråvara
- Främja investeringar i lokala lösningar för småskalig produktion av förnybar energi
- Stimulera lösningar som bidrar till att energi på ett effektivt sätt kan tas till vara i cirkulära flöden eller processer.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro-, små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet ”Främja förnybar energi” kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärsektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi

för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Övre Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

Den planerade användningen av finansieringsinstrument

En väl fungerande kapitalförsörjning är avgörande för start av nya företag och för en hållbar tillväxt. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses på den privata marknaden, men det finns områden där det kan finnas behov av marknadskompletterande finansiering, bland annat i tidiga utvecklingskedan och vid kommersialisering av innovativa affärsidéer.

ERUF ska kunna kombinera Europeiska investeringsbanken (EIB) och Europeiska investeringsfonden (EIF) finansiering samt, om behoven finns, skapa olika finansieringsinstrument för Övre Norrland.

Implementering av finansiella instrument under programperiod 2014-2020 kommer ske utifrån de erfarenheter som redan finns. Mot bakgrund av detta ges möjlighet att arbeta med implementering av finansiella instrument inom ramen detta område.

- Insatserna ska inriktas mot att stödja företagens kapitalförsörjning där marknaden inte fungerar tillfredsställande.
- Vid implementering av finansiella instrument ska resultaten av Tillväxtverkets förhandsbedömning av finansiella instrument beaktas.
- Instrument med inriktning på ägarkapital ska genomföras inom ramen för befintlig struktur och med erfarenheter från de så kallade "fondprojekten" som genomförts under programperioden 2014–2020. Insatser kan även omfatta andra finansiella instrument.
- Långsiktigheten i denna typ av insatser ska beaktas.
- De horisontella kriterierna ska integreras i insatserna.
- Kunskaper och erfarenheter ska tillvaratas från följeforskning och utvärdering på området.
- Samordning av alla insatser för finansiella instrument ska eftersträvas.

3 B Utveckla smarta energisystem, smarta elnät och smart lagring på lokal nivå

För att lösa problematiken med en framtida ojämn elproduktion krävs det att system för flexibel energianvändning skapas.

Lagring av energi vid produktionstoppar lyfts som ett fokusområde kopplat till utvecklingen av smarta energisystem. Genom att utveckla och tillämpa olika former av energilagringsteknik kan svängningar i energisystemet minskas, redundansen stärkas och intermittent elenergi omvandlas till andra energislag. För att åstadkomma de efterfrågade förändringarna och stärka företagets konkurrenskraft behövs dels kompetensförstärkning kring olika metoder för lagring och styrsystem för energi och dels nätverk/kluster av företag som tillsammans kan erbjuda lösningar för energilagring och styrsystem för olika typer av energilagringstekniker.

Energisystemet står i dag inför förändringar och behöver anpassas och byggas ut. Den största orsakerna till förändringen är ett ökat antal småskaliga elproducenter (sol), en ökad andel intermittent energiproduktion samt utbyte av fossila bränslen mot framför allt el.

Behoven som det nya flexibla energisystemet behöver fylla, särskilt efter 2030 då transportsektorn i Sverige ska vara oberoende av fossila bränslen, är svåra att förutse. Därför finns ett behov av inventeringar, kartläggningar och analyser som kan bidra till en ökad förståelse för vilka behov som kan komma att behöva mötas.

Idag produceras den förnybara energi som distribueras och säljs på en öppen marknad framför allt i stora anläggningar. För att öka produktionen och nyttjandet av förnybar energi bör investeringar i lokala, flexibla och agila energilagringssystem främjas. Lösningar som gynnar småskalig energilagring både för eget bruk hos producenten och för distribution till en öppen marknad, samt styrning för en ökad förutsägbarhet och ett optimerat effektnyttjande, bör prioriteras.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Öka kompetensen kring olika metoder för lagring av förnybar energi.
- Främja utvecklingen av styrsystem för distribution och lagring av förnybar energi.
- Stimulera uppbyggnaden av nätverk och kluster av företag som tillsammans kan erbjuda lösningar för energilagring.
- Genomföra inventeringar och kartläggningar som bidrar till en ökad förståelse för vilka behov energisystemet behöver fylla.
- Främja utveckling, testning samt investeringar i lokala, flexibla och agila energilagringssystem för fossilfri energi.
- Investera i miljöer för utveckling av styrsystem för en ökad förutsägbarhet och ett optimerat energi- och effektnyttjande.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet ”Utveckla smarta energisystem, smarta nät och smart lagring på lokal nivå” kan såväl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärssektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdofonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Över Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder

- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

UTKAST

4 Klimatanpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot olyckor

Politiskt område 2 Ett grönare och koldioxidsnåla Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, klimatanpassning, riskförebyggande och riskhantering 2.iv Främja anpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot katastrofer i samband med klimatförändringen

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

4 A Främja anpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot katastrofer i samband med klimatförändringen

Samhället i stort såväl som olika verksamheter behöver rustas för att klara de utmaningar som ett föränderligt klimat ger. Anpassning till de nya förhållandena gör att sårbarheten för klimatrelaterade händelser minskas, men skapar också förutsättningar för att ta vara på de positiva effekter som förändringen innebär. Detta har lett till att statliga myndigheter har tagit fram olika verktyg som kan bidra till att minska riskerna.

För att kunna nyttja dessa optimalt krävs dels att medvetenheten om verktygen och klimatförändringarnas effekter ökar, men också att kommuner, regioner, samebyar och andra aktörer samverkar och har strategier, kartläggningar och analyser att stödja sina beslut på. Här kan olika nätverk och samverkansgrupper såväl som digitala system och tjänster bidra.

De förväntade framtida klimatförändringarna kommer med stor sannolikhet att ha effekter på naturmiljö, arter, ekosystem och biologisk mångfald i Övre Norrland. Det innebär att naturens förmåga att leverera ekosystemtjänster kommer att påverkas. Övre Norrland, liksom andra områden i Sverige, har sett ökande problem med skogs- och gräsbränder på grund av det förändrade klimatet. Problemen förväntas öka både i antal och i utbredning i takt med att klimatet blir varmare. Åtgärder för anpassning till ett förändrat klimat bör integreras med åtgärder för tillväxt och begränsning av skador. Brukandet av skogen behöver bli klimatanpassat för att säkra dess samhällsviktiga funktion. Kunskapen om klimateffekter på skogsbruket i norra Sverige behöver öka, likväl som kunskapen om vilka anpassningsåtgärder som är lämpliga.

Det samiska samhället med dess kultur och näringar där rennäringen är en bärande del, påverkas redan idag av klimatförändringarna. De samiska näringarna och dess förutsättningar för klimatanpassning måste förstås i ett sammanhang och med hänsyn till de sammanlagda effekterna från olika påverkansfaktorer.

Förståelsen för processer och begrepp behöver förbättras för att kunna genomföra datainsamling och analys till grund för anpassningsstrategier rörande samnyttjande av ekosystemtjänster. En initial och stor uppgift är att utarbeta metoder för insamling, bearbetning och analys av statistik rörande nyttjande av ekosystemtjänster.

Att inkludera klimat- och klimatanpassningsfrågor i risk och sårbarhetsanalyser för olika verksamheter är ett sätt att skapa en bild av de åtgärder som kan komma att behöva genomföras för att hantera och förebygga risker som är knutna till klimatförändringarna. I detta behöver alla enskilda delar av samhälls- och infrastrukturutveckling omfattas för att kunna utforma vägledning som når hela kedjan av aktörer i dessa processer. Analyserna kan också vara verktyg för att öka medvetenheten om de risker som finns och därmed bidra till förbättrad samhällsberedskap.

När det gäller klimatrelaterade risker kring miljöfarlig verksamhet och förorenade områden, bör det framtida anpassningsarbetet inriktas på att klarlägga risker avseende pågående och nedlagda

verksamheter, föroreningsrisker vid översvämningar och erosion samt att upprätta strategier och åtgärdsförslag för att minimera risker för människa, miljö och natur.

Även dricksvattenförsörjningen i regionen kan komma att påverkas av klimatförändringar. Det finns en risk för att vattentäkter påverkas negativt genom ändrade fysikaliska, kemiska och biologiska förhållanden på grund av ökad tillförsel av humusämnen, partiklar, närsalter och föroreningar från dagvatten. En säker dricksvattenförsörjning kräver en långsiktig planering för att säkerställa skyddet av vattenresurser i ett flergenerationsperspektiv.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Utveckla kunskapen om klimateffekter på skogsbruket i norra Sverige likväl som kunskapen om vilka anpassningsåtgärder som är lämpliga.
- Utarbeta klimat- och sårbarhetsanalyser samt handlingsplaner med och för samebyar.
- Utarbeta metoder för insamling, bearbetning och analys av statistik rörande nyttjande av ekosystemtjänster
- Utforma klimatanpassningsvägledningar för hela kedjan av aktörer samhällsbyggnadsprocesser.
- Klarlägg risker avseende klimateffekter och upprätta klimatanpassningsstrategier för riskminimering av miljöfarlig verksamhet och förorenade områden
- Utbilda och stödja kommuner i långsiktig planering av dricksvattenförsörjning för att säkerställa skyddet av vattenresurser i ett flergenerationsperspektiv.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet ”Främja anpassning, riskförebyggande och motståndskraft mot katastrofer i samband med klimatförändringen” kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärsektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektets bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktyglåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i

handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Över Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU' s finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

Den planerade användningen av finansieringsinstrument

En väl fungerande kapitalförsörjning är avgörande för start av nya företag och för en hållbar tillväxt. Företagens behov av externt kapital ska i första hand tillgodoses på den privata marknaden, men det finns områden där det kan finnas behov av marknadskompletterande finansiering, bland annat i tidiga utvecklingskedan och vid kommersialisering av innovativa affärsidéer.

ERUF ska kunna kombinera Europeiska investeringsbanken (EIB) och Europeiska investeringsfonden (EIF) finansiering samt, om behoven finns, skapa olika finansieringsinstrument för Övre Norrland.

Implementering av finansiella instrument under programperiod 2014-2020 kommer ske utifrån de erfarenheter som redan finns. Mot bakgrund av detta ges möjlighet att arbeta med implementering av finansiella instrument inom ramen detta område.

- Insatserna ska inriktas mot att stödja företagens kapitalförsörjning där marknaden inte fungerar tillfredsställande.
- Vid implementering av finansiella instrument ska resultaten av Tillväxtverkets förhandsbedömning av finansiella instrument beaktas.
- Instrument med inriktning på ägarkapital ska genomföras inom ramen för befintlig struktur och med erfarenheter från de så kallade "fondprojekten" som genomförts under programperioden 2014–2020. Insatser kan även omfatta andra finansiella instrument.
- Långsiktigheten i denna typ av insatser ska beaktas.
- De horisontella kriterierna ska integreras i insatserna.
- Kunskaper och erfarenheter ska tillvaratas från följeforskning och utvärdering på området.
- Samordning av alla insatser för finansiella instrument ska eftersträvas.

5 Främja övergången till en cirkulär ekonomi

Politiskt område 2 Ett grönare och koldioxidsnåla Europa genom ren och rättvis energiomställning, gröna och blå investeringar, den cirkulära ekonomin, klimatanpassning, riskförebyggande och riskhantering 2.vi Främja övergången till en cirkulär ekonomi

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

5 A Främja omställningen till en cirkulär ekonomi

För att möta miljö- och klimatutmaningarna och samtidigt främja ett konkurrenskraftigt näringsliv krävs det förändringar i näringslivet. Det är viktigt att näringslivet bereds möjlighet att vara en aktiv part i att utveckla nya lösningar. Bland annat behöver den resurseffektiva, cirkulära och biobaserade ekonomin utvecklas i hela länet. Omställningen till en cirkulär ekonomi ska bidra till att nå miljö- och klimatmålen, samt de globala målen i Agenda 2030 och ökad konkurrenskraft.

Omställningen till en cirkulär ekonomi innebär en omvandling av samhället och är nödvändig för att Övre Norrland ska uppnå sina klimatmål och bibehålla näringslivets konkurrenskraft globalt. Möjligheten att använda biprodukter från befintlig industri och existerande företag där det är lämpligt och på så vis bidra ytterligare till cirkulär ekonomi istället för att använda nyproducerat material behöver utvecklas.

Nyckeln till en väl fungerande cirkulär ekonomi är både innovation längs hela värdekedjan och framgångsrika cirkulära affärsmodeller i näringslivet baserade på utbud och efterfrågan, samt samverkan med andra centrala aktörer i samhället. Nya affärsmodeller i företagen, som innebär att produkter hyrs ut eller leasas, kan bidra till ökade incitament för att produkter delas, designas och tillverkas så att de går att uppdatera, reparera eller återanvända och därmed hyra ut under en längre tid.

Företagande som på olika sätt ser avfall som en resurs, till exempel genom så kallad industriell symbios där ett företag utnyttjar ett annat företags avfall som en resurs i sin egen produktion och processer, spelar en viktig roll. I kombination med mer digitala och tjänstebaserade affärsmodeller som innebär att produkterna används mer effektivt, till exempel genom uthyrning eller återanvändning liksom optimerad produktanvändning, kan en övergång till en mer cirkulär ekonomi effektivisera resursanvändningen. Övre Norrlands företag behöver stöd med kunskapsuppbyggnad så väl som med att utveckla affärsmodeller som styr mot cirkularitet.

Omställningen har potential att minska resursanvändningen och därmed begränsa samhällets klimat- och miljöpåverkan. Offentliga aktörer kan bidra i omställningen genom att utveckla och anpassa nya affärsmodeller samt underlätta för hållbar produktdesign, produktion och hållbara produktionsprocesser.

För att omställningen ska lyckas behöver offentlig förvaltning, kommuner, regioner, forskning, näringsliv, branschorganisationer, intresseorganisationer med flera samverka på nya sätt.

Det kan till exempel handla om att utveckla metoder för tillståndsprocesser och etablering av anläggningar för att snabba på utvecklingen av hållbar produktion genom nya cirkulära innovationer och spjutspetstekniker, skapande av nätverk och kompetenskluster, kartläggning av materialflöden, nya sätt att nyttja avfall som resurs, metoder och modeller för ökad spårbarhet, modeller för offentlig upphandling eller design för cirkularitet.

Aktörer i programområdet har goda förutsättningar att skapa och testa metoder och verktyg för att öka cirkulariteten i olika materialflöden. Regionen skulle kunna erbjuda testmiljöer för framtidens cirkulära

system för mineraler, sopor, avlopp, vatten, värme etc. Genom att identifiera, nyttja och utveckla ytterligare restresurser kan processer bli än mer cirkulära.

Forskning och innovation kopplat till en hållbar och giftfri kedja för återvinning av material kommer att vara viktigt för omställningen till en cirkulär ekonomi. Regionen behöver stötta uppbyggnaden och utvecklingen av test och innovationsmiljöer för cirkulära processer och affärsmodeller.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Informera och öka kunskapen om hur produkter utformas för en lång livslängd, bland annat genom att underlätta reparation och öka återanvändningen, och på ett sätt som möjliggör materialåtervinning vid livslängdens slut.
- Främja ökad användning av återvunna material och resurser i nya produkter och processer.
- Stimulera utvecklingen av mer resurs- och energieffektiva produktionsprocesser.
- Stödja företagen i utvecklandet av förbättrad konsumentinformation för att underlätta för den enskilde konsumenten att göra hållbara och cirkulära val i vardagen.
- Skapa förutsättningar för ett större utbud och efterfrågan av tjänster för återanvändning, reparation och delningstjänster.
- Bidra till resurseffektivitet, återvinning och cirkulära affärsmodeller genom offentlig upphandling.
- Främja återanvändning av produkter framför materialåtervinning och annan avfallshantering.
- Utveckla metoder och modeller för att effektivisera tillståndsprovningen, med bibehålllet miljöskydd, för att påskynda utvecklingen och etableringen av hållbar produktion genom nya cirkulära innovationer och spjutspetstekniker.
- Främja testning, innovation och teknikutveckling för att underlätta för cirkulära affärsmodeller och ett mer effektivt och cirkulärt nyttjande av samhällets resurser.
- Stärka innovations- och näringslivsklimatet så att fler företag med cirkulära affärsmodeller kan växa och erbjuda sina produkter och tjänster för såväl hemmamarknad som export.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro-, små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet ” Främja övergången till en cirkulär ekonomi” kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärssektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga

komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Övre Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU's finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

6 Utbyggnad av bredbands- och mobil täcknings kapacitet

Politiskt område 3 Ett mer sammanlänkat Europa genom förbättrad mobilitet och regional IKT-konnektivitet 3.i

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

6 A Förbättra digital konnektivitet

Digitalisering är viktigt för Övre Norrlands framtida tillväxt, konkurrenssituation och sysselsättning. I Övre Norrland som är en glest befolkad region är tillgången till IT-infrastruktur av mycket stor betydelse för möjligheten att arbeta, driva och utveckla företag samt för att tillhandahålla en god samhällsservice. Genom digitalisering kan avstånd, såväl fysiska som ekonomiska och sociala, förkortas både inom regionen samt till övriga regioner inom EU.

Tillgång till IT-infrastruktur med högre kvalitet och kapacitet ska skapa bättre förutsättningar för tillväxt och utveckling av regionens existerande branscher, marknader och företag men också ge möjligheter för etablering av helt nya företag och näringar. Tillgång till bredband ger fler innovatörer, entreprenörer och företag i regionen stabilare och långsiktiga förutsättningar att utveckla effektiva, attraktiva och hållbara metoder, affärsmodeller, tjänster och produkter med syfte att nå en global marknad.

Företag i hela regionen är beroende av de förutsättningar som ett pålitligt bredband med hög kapacitet och god kvalitet ger, så att effektiva, attraktiva och hållbara arbetsmetoder och tjänster kan utvecklas.

I Övre Norrland finns områden och platser som helt saknar tillgång till IT-infrastruktur av god kvalitet och hög överföringskapacitet. Detta beror till stor del på att marknadsmässiga förutsättningar för utbyggnad av IT-infrastruktur saknas. En fortsatt utbyggnad av IT-infrastruktur med hög överföringskapacitet handlar om att öka tillgången till IT-infrastruktur men också att arbeta för att bibehålla, utveckla och höja kapaciteten och kvaliteten på redan etablerad infrastruktur.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Insatser som ökar tillgången till IT-infrastruktur med hög överföringskapacitet.
- Insatser som höjer överföringskapacitet och kvaliteten på redan existerande IT-infrastruktur i regionen.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet ”Förbättra digital konnektivitet” kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärasektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdofonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Över Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU’s finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder

- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.

UTKAST

7 Utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet

Politiskt område 3 Ett mer sammanlänkat Europa genom förbättrad mobilitet och regional IKT-konnektivitet 3.i

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

7 A Utveckla ett hållbart, klimattåligt, intelligent, säkert och intermodalt TEN-T

EU:s medlemsländer har lagt fast en kärnstruktur för EU:s transportsystem – TEN-T. EU:s lyfter initiativ som ska bidra till måluppfyllelse för ökad rörlighet, ta bort strategiska flaskhalsar och därigenom bidra till ökad tillväxt och sysselsättning samt reducering av koldioxidutsläppen inom transportsektorn

Övre Norrland är geografiskt omfattande med över en tredjedel av Sveriges totala landareal. Det innebär också att det finns ett omfattande vägnät och långa avstånd mellan tätorter och byar. Ofta har vägen genom tätorten eller byn många olika funktioner att tillgodose där tung och förhållandevis intensiv trafik samt trafik för arbetspendling ska samsas med barn och ungdomars skolväg och andra oskyddade trafikanter. Åtgärder i form av gång- och cykelvägar inom och mellan byar och tätorter bidrar till minskad fordonstrafik, ökad trafiksäkerhet och ökad attraktivitet genom att trafikmiljöns negativa effekter mildras. Fondens medfinansiering kan både avse kommunala insatser och medfinansiering till den länstransportplan som regionerna upprättar där Trafikverket är den part som hanterar själva genomförandet.

Näringslivet i Övre Norrland efterfrågar effektiva och klimatsmarta godstransporter med hög kapacitet samt goda möjligheter till persontransporter för att tillgodose företagets kompetensförsörjning och regionens växande besöksnäring. Detta kan åstadkommas genom insatser som utvecklar och optimerar befintlig transportinfrastruktur via järnväg, sjöfart och genom förbättrad arbetspendling via kollektivt resande. För att nå målet om ökad kapacitet behöver flaskhalsar i transportsystemet byggas bort. Befintligt transportsystem behöver utvecklas där samverkan, metoder och teknik bidrar till ökad funktionalitet och effektivitet. Exempel på insatsområden är terminaler, hamnars funktion, signal- och säkerhetssystem mötesstationer samt uppställningsspår för person- och godstrafikens behov.

Genom strukturella förbättringar för kollektivt resande såsom ny- eller ombyggnad av resecentrum, pendlingsparkeringar och servicefunktioner kan arbets- och studiependling underlättas, vilket stärker regionförstoringen och näringslivets kompetensförsörjning.

I Övre Norrland är infrastruktursatsningar en särskilt viktig grundförutsättning för att skapa tillväxt, tillgänglighet och attraktivitet. I de mindre kommunerna, med begränsad ekonomi och kapacitet, finns behov av att kunna klustra projekt eller skapa särskilda ramprogram.

Åtgärderna kan avse miljö- och trafiksäkerhetsåtgärder i anslutning till statliga och kommunala vägar samt åtgärder som skapar bättre tillgänglighet till kollektivtrafik. Den regionala nyttan är att åtgärderna bidrar till ökad livskvalitet och därmed attraktivitet i regionens olika tätortsmiljöer, vilket gynnar såväl medborgare som näringsliv.

Hållbar utveckling förutsätter ett hållbart transportsystem. Det gäller både godstransporter och persontransporter. Stora utmaningar återstår för att nå målet om att fördubbla det kollektiva resandet. Utmaningarna är särskilt stora i gleset befolkade delar av landet. Kompletterande insatser såsom att utveckla nya former av kollektivtrafik och satsningar på informations- och kommunikationsinsatser för att påverka individens attityd till hållbart resande bedöms kunna ge ökade möjligheter till att fler väljer kollektivtrafiken. En viktig förutsättning för att ta tillvara de möjligheter som TEN-T nätet är god funktion till anslutande infrastruktur i form av gång- och cykelvägar eftersom gång och cykel ofta är det effektivaste sättet att transportera sig kortare sträckor till exempelvis arbetsplatser och anslutande kollektivtrafik.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse Textfält [2 000] (denna skrivs i punktform)

- Vägförbättrande åtgärder som ökar tillgängligheten
- Miljö- och trafiksäkra gång- och cykelvägar
- Förbättringar av den fysiska infrastrukturen och metodutveckling som syftar till att utveckla och främja multimodala transporter.
- Insatser som motverkar flaskhalsar i transportsystemet.
- Insatser som bidrar till att minska transportsektorns utsläpp av växthusgaser

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att möta behoven hos underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet "Utveckla ett hållbart, klimattåligt, intelligent, säkert och intermodalt TEN-T" kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärssektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi

för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samlingsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Över Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU -mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU: s finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.
- CEF som deltar i finansieringen av TEN T-systemet.
- Nationella och regionala strategier och planer

8 Utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet, inklusive förbättrad tillgång till TEN-T samt gränsöverskridande mobilitet

8 A Utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet, inklusive förbättrad tillgång till TEN-T samt gränsöverskridande mobilitet (järnväg)

Övre Norrlands geografiska läge och långa avstånd gör att en transport ofta kräver flera olika trafikslag. Då blir noder eller bytespunkter som hamnar och terminaler viktiga för att den totala transporten ska bli funktionsmässigt samt ekonomiskt och miljömässigt fördelaktig. Näringslivets ökande efterfrågan av transporter på järnväg gör det viktigt att kunna lasta om från väg till järnväg och sjöfart samt mellan sjöfart och järnväg. För att överbrygga tekniska hinder finns även ett behov av att kunna stimulera överflyttning inom samma transportslag. Överflyttning omfattar såväl godstransporter som persontransporter. Åtgärderna kan vara fast infrastruktur för att hamn och/eller terminalverksamhet, stationslägen/plattformar och resecentrum ska utvecklas, antingen i funktion eller volym. Åtgärder kan också avse tillfartsförbindelser i form av väg, järnväg eller farled.

Avstånden är långa, och glesheten betydande, för programområdets näringsliv. Exempelvis är avståndet i tid med tåg mellan Luleå – Stockholm nästan 11 timmar. Ofta är dessutom restiden för till befintliga järnvägsstationer mycket lång. Genom en utvecklad och förbättrad transportinfrastruktur kan programområdets näringsliv erhålla bättre möjligheter att transportera gods och varor, samtidigt som medborgarna kan komma närmare näringslivet och marknaden generellt. Programområdets gleshet motverkas primärt av god tillgänglighet.

Botniska korridoren har en mycket stor betydelse för såväl godstransporter som persontransporter regionalt, nationellt och internationellt. Nationellt och internationellt transporteras stora flöden längs Botniska korridoren mellan råvaruproduktionen i Norrland och förädlingsindustri och marknad i mellersta och södra Sverige och övriga Europa. Botniska korridoren har prioriterats av EU i kommissionens förslag till TEN-T och Core Network. Denna positiva utveckling skapar nya och förbättrade förutsättningar för anslutande delar i transportsystemet. Det innebär att behoven av förbättringar av dessa är av betydelse för regionen som helhet. Exempel kan vara elektrifiering av järnvägssträckor, signal- och säkerhetslösningar, mötesstationer och utvecklade omlastningsfunktioner mellan väg, järnväg och sjöfart. Behov finns också avseende överbryggandet av tekniska hinder i form av till exempel olika spårvidder mellan Sverige och Finland.

Det finns ett löpande och långsiktigt behov av att utveckla processer där parter från kommuner, regioner, näringsliv och organisation kan mötas och utveckla koncept, planeringsunderlag och förstudier för ett långsiktigt hållbart transportsystem. Detta skapar förutsättningar för att öka förståelsen och intresset för att utveckla såväl infrastruktur som transporter i en positiv riktning i Agenda 2030:s anda. Det innebär också möjligheter att på ett bättre sätt beskriva för olika externa aktörer och beslutsfattare vilka inriktningar på transportsystemet är till bäst gagn för en långsiktigt hållbar utveckling.

Åtgärder som hanterar behov av resor och transporter samt medför ett mer effektivt nyttjande av den befintliga strukturen beaktas. Ofta handlar det om relativt små men mycket viktiga insatser som ger positiv effekt på transportsystemet. Utgångspunkten för satsningar på regional infrastruktur är att de växlar upp effekten av nationella satsningar och TEN-T stråk. Förväntat resultat är att näringslivet i större utsträckning kan tillgodose sitt växande behov av gods- och persontransporter samtidigt som transportsektorns koldioxidutsläpp minskar. Företagen förväntas också få bättre möjligheter till kompetensförsörjning. Detta innebär ökad hållbar tillväxt och sysselsättning i Övre Norrland, Sverige och Europa.

Genom investeringar via regionalfondsprogrammet möjliggörs investeringar i objekt som binder samman trafiklagen ytterligare och skapar en ökad tillgänglighet för programområdets näringsliv. Det multimodala transportsystemet utvecklas och smarta lösningar skapas.

För att åstadkomma nödvändiga åtgärder inom eller som ansluter till TEN-T-nätet är relevanta planerings- och kunskapsunderlag av yttersta vikt. Genom väl genomtänkta planerings- och kunskapsunderlag skapas förutsättningar för att rätt investeringar genomförs och att beredskap finns för att genomföra åtgärderna så snart finansiering är beslutad.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse

- Utveckling av möjligheter till klimatsmarta transporter genom att stimulans av överflyttning från vägtransporter till järnväg och sjötransporter
- Effektiviseringar och reduktion av vägsystemets miljö- och trafiksäkerhetsbelastning i vägsystemet
- Åtgärder som ökar tillgänglighet och ökad intermodalitet (så som terminaler, resecentrum och vägsystem)
- Underlag och analyser för utbyggnad och förbättring av transportinfrastrukturen
- Investeringar som syftar effektivisering av järnvägssystemet
- Förbättringar av den fysiska infrastrukturen och metodutveckling i syfte som syftar till att utveckla och främja multimodala transporter.
- Insatser som motverkar flaskhalsar i transportsystemet.
- Insatser som bidrar till att minska transportsektorns utsläpp av växthusgaser.

De huvudsakliga målgrupperna

Statliga och regionala myndigheter och andra offentliga organisationer, universitet, högskolor, forskningsinstitutioner, kommuner, landsting, näringslivsorganisationer, bransch- och intresseorganisationer.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet "Utveckla hållbar, klimattålig, intelligent och intermodal nationell, regional och lokal mobilitet, inklusive förbättrad tillgång till TEN-T samt gränsöverskridande mobilitet" kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärssektoriella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar

till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Övre Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier
- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU -mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU:s finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.
- Nationella och regionala strategier och planer.

9 Främja hållbar multimodal mobilitet

Politiskt område 3 Ett mer sammanlänkat Europa genom förbättrad mobilitet och regional IKT-konnektivitet 3.i

X	Detta är en prioritering för en relevant landspecifik rekommendation
	Detta är en prioritering för ungdomssysselsättning
	Detta är en prioritering för innovativa åtgärder
	Detta är en prioritering för materiell fattigdom**

* Tabellen tillämplig på ESF+-prioriteringar.

** Om markeras gå vidare till avsnitt 2.1.2

9 A Främja hållbar multimodal mobilitet i städerna

Ett hållbart transportsystem är avgörande för att nå satta klimat- och miljömål. För att nå dit krävs en kombination av flera insatser och lösningar där ett flertal frågor kan behöva drivas parallellt.

EU och Sverige har långtgående åtaganden att minska transportsystemets klimatbelastning. En omställning från dagens fossilberoende till biobränslen, vätgas och elektrifiering är därvidlag central.

I Övre Norrland finns områden där det långsiktigt sett finns möjligheter för offentliga och privata aktörer att bidra till en omställning mot ett klimatsmartare transportsystem. Samtidigt finns marknadsmässiga utmaningar, där till exempel lönsamheten i etablerandet av snabbbladdstolpar sannolikt är ekonomiskt ofördelaktiga för den aktör som står för investeringen.

I regionens mer befolkningsmässigt koncentrerade delar kan detta i vissa fall ske utifrån generella regelverk och marknadsmässiga förutsättningar. I de glesare delarna av regionen kan kostnaden för etablering utgöra ett oöverkomligt hinder. Det ekonomiska utbytet från den som använder faciliteten är så låg att en etablering kan innebära mycket stort ekonomiskt underskott. Genom medfinansiering kan en spridd ladd- och tankstruktur i hela regionen främjas. Det kan i sin tur leda till ökad attraktivitet och minskar "räckviddsångest" för elbilsanvändare som reser igenom eller till regionens mer glesbefolkade delar.

Ett annat exempel är överföring av gods från väg till järnvägstransporter i de mer glesbefolkade delarna av vår region. Där kan det långsiktigt finnas marknadsmässiga förutsättningar för att kunna etablera systemtåglösningar för intermodala transporter. Ett stort eller avgörande hinder kan då vara bristen på risktagande aktörer beroende på antingen större aktörers ovilja att ta risker, eller på mindre aktörers reella möjligheter att ta risker. I vissa fall finns det en stark vilja från kommunerna att öka intermodaliteten, men regelverken rörande kommunernas möjligheter att nyttja offentliga medel eller brist på ekonomisk styrka kan utgöra ett hinder.

Orsaken är ofta att ett transportupplägg måste etableras i praktiken för att de enskilda aktörerna ska få tillräckligt förtroende för transportprodukten som sådan. Samtidigt är enskilda företag ofta uppbundna av befintliga transportavtal eller produktionslogistiska kedjor, vilka bara kan avslutas eller förändras under en övergångstid. Det innebär att en start av intermodala transporter riskerar att gå med underskott under ett uppbyggnadsskede. Medfinansiering i syfte att hantera risken för underskott kan utgöra en helt avgörande faktor för att intermodala transporter ska kunna utvecklas i vissa delar regionen.

Åtgärder som klargör statsstödsregler, regler för företagsstöd eller möjligheten att stödja en övergång till intermodala lösningar via den typ av stöd som givits inom ramen för Motorways of the Sea är därvidlag intressanta att beakta.

Förteckning över planerade insatser av strategisk betydelse Textfält [2 000]

- Insatser för att öka tillgången till icke fossila bränslesystem i regionens hela geografi.

- Riskhantering för övergång till och uppbyggnad av intermodala transporter.

De huvudsakliga målgrupperna

Offentliga aktörer, mikro- små och medelstora företag, ekonomiska och ideella föreningar. Särskilt fokus bör läggas på att säkerställa att insatserna bidrar till att underrepresenterade grupper, både på individ- och organisationsnivå, stärks.

Särskilda målterritorier, inklusive den planerade användningen av territoriella verktyg

Under programperioden ska särskilt fokus läggas på att hantera inomregionala skillnader vilket innebär att extra kraft ska läggas på att säkerställa att insatser kommer hela regionen till godo. Med de globala hållbarhetsmålen som grundpelare är detta en avgörande del i det regionala tillväxtarbetet.

Interregionala och transnationella åtgärder

Många av de utmaningar som Sverige och EU står inför är gränsöverskridande till sin natur, både för lokal, regional och nationell nivå. Även i Agenda 2030 betonas vikten av ett nära samarbete mellan såväl unionens medlemsländer som andra länder och regioner. Världen är idag mer sammankopplad än tidigare och de globala hållbarhetsmålen kan bara förverkligas genom globalt partnerskap och samarbete.

Inom det särskilda målet "Främja hållbar multimodal mobilitet i städerna" kan så väl makroregionalt integrerade projekt som projekt som faller inom definitionen för den transnationella komponenten genomföras. Fokus bör ligga på projekt som förstärks av gränsöverskridande och/eller tvärsektorieella insatser och där de interregionala och transnationella komponenterna förstärker projektens bidrag till att nå de globala hållbarhetsmålen. Utbyte av kunskap, expertis, teknik och finansiella resurser är viktiga komponenter för att målen ska nås. Mål 17 utgör en verktygslåda för hur de globala hållbarhetsmålen ska kunna bli verklighet.

Östersjöstrategin

EU:s strategi för Östersjöregionen ger en viktig vägledning för valet av insatser och bidrar till att det regionala strukturfondsprogrammet kan användas på ett målmedvetet och fokuserat sätt för att möta gemensamma utmaningar i regionen. En framgångsfaktor för EU:s strategi för Östersjöregionen är en väl fungerande flernivåstyrning mellan olika samhällssektorer. Ett Östersjöstrategiprojekt kan utgöras antingen av ett så kallat flaggskeppsprojekt eller projekt med tydlig makroregional påverkan som bidrar till att nå strategins mål och indikatorer genom att bidra till att genomföra en eller flera av åtgärder i handlingsplanen. I den svenska programkontexten kommer bidragen till genomförandet av EU:s strategi för Östersjöregionen främst att innebära verksamhet som genomförs i samarbete med ett eller flera andra länder i Östersjöregionen.

Det är värt att notera att samsarbetsåtgärder kan genomföras med parter från olika struktur- och investeringsfonder, t ex mellan regionalfonden och socialfonden eller landsbygdfonden. Förvaltande myndighet kommer att informera om möjligheterna till finansiering av samarbete med aktörer i Östersjöregionen. Ett konkret exempel kan vara särskilda utlysningar med inriktning mot EU:s strategi för Östersjöregionen. De insatser som kommer att stödjas enligt ovan ska ha ett mervärde för programområdet samt bidra till strategins mål och prioriteringar. Samverkansåtgärderna i programmet bör ha inriktning på att hitta och/eller genomföra gemensamma lösningar på identifierade gränsöverskridande problem.

Andra program och instrument

Andra program och instrument som kan bidra till måluppfyllelse för Över Norrland:

- Digitalt Europa handlar om digitala omvandlingen av Europas samhällen och ekonomier

- Europeiska digitala innovationshubbar syftar till att stödja den digitala omvandlingen av ekonomi och samhälle och se till att europeiska medborgare och företag kan dra nytta av fördelarna.
- Horisont europé är Europeiska unionens ramprogram för forskning och innovation (FoI) för tidsperioden 2021–2027
- Smart Specialisation Platform ger råd till EU-länder och regioner för utformning och implementering av deras smarta specialiseringsstrategi
- Innovation Fund är ett finansieringsprogram för demonstration av innovativa tekniker för låga koldioxidutsläpp
- InvestEU mobiliserar offentliga och privata investeringar i EU för att hantera investeringsklyftor i Europa
- LIFE är EU:s finansieringsinstrument för miljö och klimatåtgärder
- Just Transition Mechanism Europeiska unionens instrument för att se till att omställningen till en klimatneutral ekonomi äger rum på ett rättvist sätt
- Interreg och Interreg NEXT handlar om att utveckla samarbetet över nationsgränser i syfte att uppmuntra regioner från olika medlemsstater att arbeta tillsammans och lära av varandra genom gemensamma program, projekt och nätverk.
- Europeiska socialfonden plus (ESF +) - syftar till att minska arbetslöshet och utanförskap, att stärka sysselsattas kompetens och Sveriges långsiktiga kompetensförsörjning och tillväxt och att öka sammanhållningen inom EU.
- Nationella och regionala strategier och planer.

PARTNERSKAP

Framtagning av förslaget till Regionalt Strukturfondsprogram för Övre Norrland 2021-2027 har skett i samverkan mellan Region Norrbotten, Region Västerbotten och Sametinget samt andra regionala aktörer.

Regeringen erbjöd den 2 april 2020 Region Norrbotten och Region Västerbotten att ta fram ett nytt program för Övre Norrland 2021-2027. Programarbetet har i huvudsak bedrivits av en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från Region Norrbotten och Region Västerbotten som en gång i veckan haft avstämningar i ERUF arbetet. Utöver arbetsgruppen så har en övergripande arbetsgrupp bestående av Region Norrbotten, Region Västerbotten, Tillväxtverket (programkontoret Övre Norrland) samt Sametinget funnits. Den övergripande arbetsgruppen har haft avstämningar varannan vecka.

Representanter för de deltagande regionerna har träffats i samband med arbets- och styrgruppsmöten (består av ledamöter från Region Norrbotten och Region Västerbottentotalt) 3 gånger under skrivprocessen.

I arbetet med att ta fram vilka politiska områden och särskilda mål Övre Norrland ska prioritera har en bred förankring eftersträvat. Flera möten och informationstillfällen har arrangerats i Norrbotten respektive Västerbotten.

Övre Norrland nyttjar följande befintliga nätverk i detta arbete:

- Regionalt forum (2 st. tillfällen) vilket är ett forum där de tillsammans diskuterar viktiga frågor för länets utveckling. Regionalt forum består av Företagarna Norrbotten, LO-distriktet i Norra, Luleå tekniska universitet, Länsstyrelsen Norrbotten, Norrbottens bildningsförbund, Norrbottens Handelskammare, SACO Norrbotten, Sametinget, TCO Norrbotten, Vision och Trafikverket Region Nord. Regionalt forum har varit aktiva när det gäller valet av politiska områden och särskilda mål för Övre Norrland

- Tillväxtberedningen är Region Norrbottens och Norrbottens kommuners gemensamma beredning i regionala tillväxtfrågor. Tillväxtberedningen har varit delaktiga och påverkat valet av politiska områden och särskilda mål, två möten har hållits. Tillväxtberedningen består av Region Norrbotten samt Boden, Pajala, Övertorneå, Arjeplog, Kalix, Gällivare, Luleå, Piteå, Haparanda, Arvidsjaur, Älvsbyn, och Jokkmokks kommuner.
- Strukturfondspartnerskapet Övre Norrland har varit delaktiga i valet av politiska områden och särskilda mål, ett möte har genomförts. Strukturfondspartnerskapet Övre Norrland består av representanter för Region Norrbotten, Norrbottens kommuner, Arjeplogs kommun, Piteå kommun, Arbetsförmedling, Företagarna i Norrbotten, Länsstyrelsen i Norrbotten, Länsstyrelsen i Västerbottens län, HSO Västerbotten och Sametinget.
- Region Västerbotten har fört en dialog med Kommunchefergruppen i Västerbotten om programskrivningsprocessen. Kommunchefergruppen består av följande organisationer Bjurholms kommun, Dorotea kommun, Lycksele kommun, Malå kommun, Nordmalings kommun, Norsjö kommun, Robertsfors kommun, Skellefteå kommun, Sorsele kommun, Storumans kommun, Umeå kommun, Vilhelmina kommun, Vindelns kommun, Västerbotten kommun samt Åsele kommun.
- Regionala utvecklingsnämnden i Västerbotten
- Regionala utvecklingsnämnden i Norrbotten
- Regionala innovationspartnerskapet i Västerbotten har varit delaktiga och påverkat valet av politiska områden och särskilda mål för Övre Norrland. Regionala innovationspartnerskapet består av Region Västerbotten och Umeå Kommun.

Utöver befintliga nätverk har följande insatser genomförts för att förankra valet av politiska områden och särskilda mål:

- Region Norrbotten och Region Västerbotten har genomfört ett digitalt seminarium den 1 juli ca 60 organisationer deltog. Några exempel på organisationer som deltog är IUC Norr, Luleå Sciencepark, sportfiskarna, RISE, Coompanion, Umeå Universitet; Luleå tekniska universitet, LTU business Region Norrbotten, Länsstyrelsen Norrbotten, Älvsbyn kommun och Energikontor Norr.
- Region Västerbotten har haft dialog med Region 10. Region 10 är en frivillig sammanslutning av 10 inlandskommuner i Norr- och Västerbotten, (Arjeplog, Arvidsjaur, Dorotea, Lycksele, Malå, Norsjö, Sorsele, Storuman, Vilhelmina och Åsele) i syfte att främja kommunernas roll och utveckling i såväl Norr- och Västerbotten som nationellt och internationellt.
- Västerbotten har även haft möten med följande aktörer: Umeå Kommun, Skellefteå Kommun, Storuman kommun, Arbetsförmedlingen, Företagarna Västerbotten, Handelskammaren Västerbotten, Länsstyrelsen i Västerbotten, North Sweden European Office, Umeå Universitet och Bioekonomiska nätverket i Västerbotten

I nästa steg av programmeringsarbete kommer ett antal workshoppar att hållas i Västerbotten och i Norrbotten slutet av september och i början av oktober.

Sista steget är i förankring av programmeringsarbetet, när programmet är nästan klar, kommer att ske under november och december månad.